

เป้าหมายและ แนวทางการ พัฒนาภาค

พ.ศ. 2566 - 2570

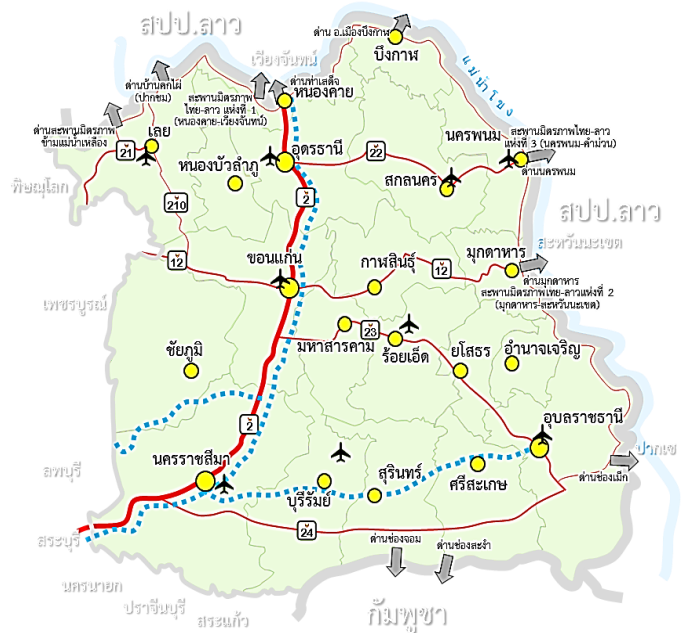
มติคณะรัฐมนตรี
15 พฤศจิกายน 2565

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐)

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ ที่ตั้ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ๒๐ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู หนองคาย เลย บึงกาฬ มุกดาหาร สกลนคร นครพนม ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ และ ยโสธร ตั้งอยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางของอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง โดยมีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านตะวันออกและ ด้านเหนือ มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน และ ด้านใต้ ติดต่อราชอาณาจักรกัมพูชา โดยมีเทือกเขา พนมดงรักกั้นพรมแดน

๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ มีพื้นที่รวม ๑๐๕.๕๓ ล้านไร่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง มีความลาดเอียงไปทางตะวันออก มีลักษณะคล้ายกระทะ แบ่งเป็น ๒ เขตใหญ่ ได้แก่ บริเวณแอ่งที่ราบโคราช อยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลและชี ลักษณะเป็นที่ราบสูงสลับกับเนินเขา และบริเวณแอ่งสกลนคร อยู่ทางตอนเหนือของภาค ตั้งแต่แนวเขาภูพานไปจนถึงแม่น้ำโขง เทือกเขาที่แบ่งระหว่างแอ่งโคราชและแอ่งสกลนคร คือเทือกเขาภูพาน

๒. สถานการณ์การพัฒนาภาค

๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ

๒.๑.๑ ภาพรวม

๑) อัตราการเติบโตและขนาดเศรษฐกิจของภาคมีแนวโน้มลดลงเมื่อเทียบกับประเทศ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาประจำปี ๒๕๖๓ เท่ากับ ๑,๕๙๐,๘๘๔ ล้านบาท คิดเป็นเพียงร้อยละ ๑๐.๒ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ซึ่งมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นครั้งแรกนับตั้งแต่ปี ๒๕๕๗ ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๑๐.๐ ของประเทศ สำหรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาค ในช่วง ๔ ปีแรกของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๒ (๒๕๖๐ - ๒๕๖๓) ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๕ ต่อปี สูงกว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ ที่ขยายตัวร้อยละ ๑.๑ ต่อปี แต่ชะลอลดต่ำกว่า ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๙ ต่อปี โดยในปี ๒๕๖๓ เศรษฐกิจของภาคหดตัวลงร้อยละ ๑.๔ เป็นในทิศทางเดียวกับระดับประเทศ ที่หดตัวลงร้อยละ ๖.๒

๒) ภาคบริการมีบทบาทเป็นฐานรายได้ใหม่ ในขณะที่ภาคเกษตรที่เป็นฐานรายได้เดิมมีบทบาทลดลง โครงสร้างหลักทางเศรษฐกิจขับเคลื่อนโดยภาคบริการ ภาคอุตสาหกรรม และภาคเกษตร ใน ๔ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ภาคบริการ มีสัดส่วนถึงร้อยละ ๕๙.๐ ส่วนใหญ่เป็นการค้าส่งค้าปลีก การศึกษา และบริการการเงิน ภาคเกษตร มีสัดส่วนร้อยละ ๒๐.๐ ของผลิตภัณฑ์ภาค ส่วนใหญ่เป็นการผลิตพืช และภาคอุตสาหกรรม มีสัดส่วนร้อยละ ๒๑.๐ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม เมื่อเทียบกับช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่ภาคบริการมีสัดส่วนร้อยละ ๕๖.๑ ภาคเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ ๒๓.๒ และภาคอุตสาหกรรม มีสัดส่วนร้อยละ ๒๐.๗ โดยภาคบริการและภาคอุตสาหกรรมมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ภาคเกษตรมีความสำคัญน้อยลง ซึ่งรายได้หลักของภาคมาจากภาคบริการและภาคอุตสาหกรรมที่มีบทบาทเป็นฐานรายได้ใหม่ของภาคจากนโยบายการปรับโครงสร้างการผลิตไปสู่การเป็นฐานเศรษฐกิจชีวภาพ และการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศ

ตารางที่ ๑ : มูลค่าและโครงสร้างผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ ราคาประจำปี

หน่วย : ล้านบาท/ร้อยละ

สาขาการผลิต	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	เฉลี่ย ระยะแผนฯ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙)	เฉลี่ย ระยะแผนฯ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๓)
	ภาคเกษตร	๓๐๑,๒๘๔ ๒๐.๙	๓๐๘,๔๐๓ ๒๐.๔	๓๒๐,๘๖๖ ๒๐.๕	๓๑๒,๕๘๕ ๑๙.๖	๓๑๑,๖๑๕ ๑๙.๖	๒๓.๒
ภาคอุตสาหกรรม	๓๐๕,๖๕๖ ๒๑.๒	๓๒๑,๒๒๙ ๒๑.๓	๓๓๕,๔๕๑ ๒๑.๔	๓๓๗,๕๔๗ ๒๑.๒	๓๒๑,๗๔๓ ๒๐.๒	๒๐.๗	๒๑.๐
เหมืองแร่เหมืองหิน	๑๕,๒๐๐ ๑.๑	๑๒,๘๓๕ ๐.๙	๑๓,๓๕๔ ๐.๘	๑๔,๑๐๕ ๐.๙	๑๔,๕๓๖ ๐.๙	๑.๐	๐.๙
อุตสาหกรรม	๒๖๒,๒๐๗ ๑๘.๒	๒๗๘,๔๑๙ ๑๘.๔	๒๙๑,๓๒๗ ๑๘.๖	๒๘๖,๖๘๙ ๑๘.๐	๒๖๘,๙๖๐ ๑๖.๙	๑๗.๙	๑๘.๐
ไฟฟ้า	๒๓,๖๗๙ ๑.๖	๒๔,๙๗๔ ๑.๗	๒๕,๕๐๗ ๑.๖	๓๑,๑๑๑ ๒.๐	๓๒,๔๑๑ ๒.๐	๑.๕	๑.๘
การจัดหาน้ำ	๔,๕๖๙ ๐.๓	๕,๐๐๐ ๐.๓	๕,๒๖๓ ๐.๓	๕,๖๔๒ ๐.๔	๕,๘๓๖ ๐.๔	๐.๓	๐.๔
ภาคบริการ	๘๓๕,๑๖๗ ๕๗.๙	๘๘๑,๓๕๕ ๕๘.๓	๙๑๒,๓๐๒ ๕๘.๑	๙๔๔,๗๕๔ ๕๙.๒	๙๕๗,๕๓๖ ๖๐.๒	๕๖.๑	๕๙.๐
ค้าส่งค้าปลีก	๑๘๔,๗๙๔ ๑๒.๘	๑๙๙,๘๒๐ ๑๓.๒	๒๑๓,๘๒๗ ๑๓.๖	๒๒๑,๙๔๓ ๑๓.๙	๒๒๖,๙๒๗ ๑๔.๓	๑๑.๔	๑๓.๘
ขนส่ง	๓๔,๖๗๓ ๒.๔	๓๘,๗๑๙ ๒.๖	๓๘,๙๐๘ ๒.๕	๔๒,๒๙๖ ๒.๖	๓๙,๗๒๑ ๒.๕	๒.๒	๒.๕
ที่พักและบริการ ด้านอาหาร	๑๖,๕๓๑ ๑.๑	๑๙,๓๒๖ ๑.๓	๒๑,๘๓๕ ๑.๔	๒๔,๔๙๙ ๑.๕	๑๙,๓๐๗ ๑.๒	๑.๐	๑.๔
อื่นๆ	๕๙๙,๑๖๙ ๔๑.๕	๖๒๓,๔๙๐ ๔๑.๓	๖๓๗,๗๓๓ ๔๐.๗	๖๕๖,๐๑๕ ๔๑.๑	๖๗๑,๕๘๑ ๔๒.๒	๔๑.๕	๔๑.๓
ผลิตภัณฑ์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑,๔๕๒,๑๐๗ ๑๐๐	๑,๕๑๐,๙๘๗ ๑๐๐	๑,๕๖๘,๖๑๙ ๑๐๐	๑,๕๙๔,๘๘๖ ๑๐๐	๑,๕๙๐,๘๙๔ ๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐

ที่มา : ประมวลข้อมูลโดยใช้ฐานข้อมูล GRP ของกบงบัญชีประชาชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๓) การลงทุนใหม่ในภาคมีน้อยส่งผลให้การเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด โครงการที่ได้รับอนุมัติการส่งเสริมการลงทุนในช่วงปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ มีจำนวน ๓๙๗ โครงการ คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ ๕.๔ ของประเทศ และหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๕.๒ ต่อปี มีจำนวนเงินลงทุน ๗๐,๐๘๗.๐๐ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ ๒.๘ ของประเทศ และหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๗.๓ ต่อปี มีการจ้างงานในพื้นที่จำนวน ๑๗,๓๑๖ คน คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ ๓.๔ ของประเทศ

ตารางที่ ๒ : อัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำแนกตามภาคการผลิต แบบปริมาณลูกโซ่

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	เฉลี่ย ระยะแผนฯ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙)	เฉลี่ย ระยะแผนฯ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๓)
ภาคเกษตร	๔.๑	๒.๓	๕.๒	-๒.๘	-๑.๑	๑.๘	๐.๙
ภาคอุตสาหกรรม	๐.๔	๕.๔	๘.๒	-๐.๙	-๘.๗	๔.๑	๑.๐
เหมืองแร่เหมืองหิน	-๑.๑	-๑๔.๓	๒.๗	๑.๙	๒.๘	-๐.๔	-๑.๗
อุตสาหกรรม	-๐.๘	๖.๖	๘.๕	-๒.๘	-๑๐.๗	๔.๑	๐.๔
ไฟฟ้า	๑๔.๔	๔.๑	๘.๐	๑๗.๘	๑.๗	๗.๔	๗.๙
การจัดหาน้ำ	๔.๗	๑๑.๓	๕.๗	๙.๖	๑๐.๔	๔.๐	๙.๒
ภาคบริการ	๔.๐	๓.๕	๑.๘	๑.๕	๑.๐	๒.๘	๒.๐
ค้าส่งค้าปลีก	๖.๙	๕.๑	๔.๔	๑.๔	๑.๖	๕.๐	๓.๑
ขนส่ง	๖.๒	๑๑.๓	๐.๖	๖.๑	-๖.๔	๓.๑	๒.๙
ที่พักและบริการด้านอาหาร	๖.๑	๑๐.๑	๗.๘	๘.๓	-๙.๘	๒.๒	๔.๑
อื่นๆ	๓.๑	๒.๔	๐.๙	๑.๐	๑.๘	๒.๓	๑.๕
ผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๓.๓	๓.๖	๓.๘	๐.๑	-๑.๔	๒.๙	๑.๕
ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ	๓.๔	๔.๒	๔.๒	๒.๒	-๖.๒	๓.๕	๑.๑

ที่มา : ประมวลข้อมูลโดยใช้ฐานข้อมูล GRP ของกองบัญชีประชาชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๔) รายได้เฉลี่ยต่อประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำกว่าการเพิ่มขึ้นของรายได้เฉลี่ยของคนทั้งประเทศ ในปี ๒๕๖๓ ผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวประชากรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (GRP per capita) เท่ากับ ๘๖,๒๓๓ บาทต่อคนต่อปี ต่ำกว่าระดับประเทศประมาณ ๒.๖ เท่า โดยกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒ มีผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวต่ำที่สุดที่ ๗๑,๓๓๑ บาทต่อคนต่อปี และกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวสูงที่สุดในกลุ่มที่ ๙๔,๔๑๖ บาทต่อคนต่อปี

ตารางที่ ๓ : มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวประชากร

หน่วย : บาทต่อคนต่อปี

กลุ่มจังหวัด	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑	๗๗,๖๔๐	๘๒,๖๔๖	๘๓,๗๔๔	๘๕,๖๕๘	๘๒,๖๐๔
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒	๖๔,๓๖๕	๖๖,๖๘๑	๖๗,๔๐๑	๗๐,๓๕๐	๗๑,๓๓๑
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	๘๔,๘๐๐	๘๘,๖๔๘	๙๓,๖๓๒	๙๔,๘๒๓	๙๔,๔๑๖
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑	๘๒,๕๐๔	๘๖,๕๗๗	๙๑,๘๓๑	๙๓,๖๖๘	๙๓,๗๕๖
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒	๖๔,๕๑๘	๖๘,๒๖๔	๗๐,๖๕๒	๗๒,๔๓๙	๗๔,๘๐๙
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๗๗,๐๔๒	๘๐,๙๗๖	๘๔,๓๕๙	๘๖,๑๐๕	๘๖,๒๓๓
ประเทศ	๒๑๓,๕๕๓	๒๒๕,๑๒๖	๒๓๖,๙๒๗	๒๔๓,๗๐๕	๒๒๙,๙๖๒

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๕) เศรษฐกิจกระจุกตัวเฉพาะเมืองหลักที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจเกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองภายในภาค ในปี ๒๕๖๓ จังหวัดนครราชสีมา และขอนแก่น มีสัดส่วนขนาดเศรษฐกิจ ร้อยละ ๑๘.๕ และ ๑๓.๑ ของภาค ในขณะที่จังหวัดอำนาจเจริญ บึงกาฬ มุกดาหาร หนองบัวลำภู และยโสธร มีขนาดเศรษฐกิจเล็กที่สุดของภาค แต่ละจังหวัดมีสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ ๒.๐ ของภาค ส่งผลต่อการสร้างโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เกิดขึ้นในพื้นที่

๒.๑.๒ เศรษฐกิจรายสาขา

๑) เกษตรกรรม

- มีบทบาทเป็นแหล่งผลิตพืชเศรษฐกิจหลักของประเทศแต่เป็นพืชเชิงเดี่ยว พึ่งพาน้ำฝนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ผลผลิตพดต่ำ ในขณะที่เกษตรอินทรีย์และเกษตรปลอดภัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ภาคเกษตรมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งในด้านเป็นฐานรายได้หลักของประชากรส่วนใหญ่และการจ้างงาน ในปี ๒๕๖๓ ผลิตภัณฑภาคเกษตร มีมูลค่า ๓๑๑,๖๑๕.๐๐ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๙.๖ ของผลิตภัณฑภาค พืชหลักที่สำคัญของภาค ได้แก่ ข้าว อ้อยโรงงาน และมันสำปะหลัง โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวมากที่สุดของประเทศ ส่วนใหญ่ปลูกข้าวหอมมะลิ ๑๐๕ ในพื้นที่ตอนกลางและตอนล่างของภาค โดยเฉพาะพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดยโสธร ศรีสะเกษ สุรินทร์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และทุ่งสัมฤทธิ์ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาและบุรีรัมย์ แต่ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ในภาพรวมต่ำกว่าระดับประเทศ เนื่องจากทำการเกษตรแบบดั้งเดิมใช้สารเคมีสูง ซึ่งในแต่ละปีมีการนำเข้าวัตถุดิบตรงทางเกษตร เฉลี่ยไม่ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ ล้านบาทต่อปี เป็นภาคที่มีพื้นที่ปลูกอ้อยและมันสำปะหลังมากที่สุดของประเทศ โดยอ้อยส่วนใหญ่ปลูกในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ และอุดรธานี และมันสำปะหลัง ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ และอุดรธานี สำหรับการปลูกข้าวอินทรีย์ มีแนวโน้มขยายพื้นที่มากขึ้น ปัจจุบันแหล่งปลูกข้าวอินทรีย์ในประเทศไทยร้อยละ ๘๐.๐ อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ (จังหวัดยโสธร สุรินทร์ มหาสารคาม ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด) และจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนอีกร้อยละ ๒๐.๐ อยู่ในภาคเหนือตอนบน ตลาดข้าวอินทรีย์ ส่วนใหญ่ส่งออกต่างประเทศ โดยเฉพาะสหภาพยุโรป นอกจากนี้ แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ได้กำหนดจังหวัดนำร่องพัฒนาเมืองสมุนไพร (Herbal City) ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดสกลนคร มหาสารคาม สุรินทร์ อำนาจเจริญ และอุดรธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาสมุนไพรไทย

ตารางที่ ๔ : โครงสร้างและอัตราการขยายตัวภาคเกษตร รายการกรรมการผลิต

หน่วย : ร้อยละ

กิจกรรมการผลิต	โครงสร้างการผลิต		อัตราการขยายตัว	
	เฉลี่ยระยะแผนฯ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙)	เฉลี่ยระยะแผนฯ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๓)	เฉลี่ยระยะแผนฯ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙)	เฉลี่ยระยะแผนฯ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๓)
พืช	๘๒.๗	๘๐.๐	๒.๔	๐.๘
ปศุสัตว์	๑๑.๕	๑๓.๘	๔.๓	๕.๗
บริการทางการเกษตร และป่าไม้	๔.๐	๔.๕	๒.๕	-๑.๑
ประมง	๑.๘	๑.๗	-๖.๕	-๒.๘
เกษตร	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑.๘	๐.๙

ที่มา : ประมวลข้อมูลโดยใช้ฐานข้อมูล GRP ของกองบัญชีประชาชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- มีพื้นที่ทำการเกษตรมากที่สุดแต่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย พื้นที่ถือครองทำการเกษตรต่อครัวเรือนมากกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ ในปี ๒๕๖๓ มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรรวม ๖๓.๔๘ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๕ ของพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรทั้งประเทศ โดยพื้นที่เกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ซึ่งลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ค่อนข้างราบ เหมาะสำหรับปลูกข้าวและพืชไร่ มีความเหมาะสมในการทำเกษตรแปลงใหญ่ ขณะที่จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีพื้นที่เกษตรไม่มากนักเนื่องจากเป็นภูเขาสูงสลับที่ราบเชิงเขา และมีขนาดฟาร์มเล็กมากประมาณ ๑๐ ไร่ต่อครัวเรือน จึงเหมาะกับเกษตรแบบประณีตหรือเกษตรอินทรีย์ จังหวัดที่มีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรต่ำสุดของภาคซึ่งส่วนใหญ่มีปัญหาด้านความยากจน ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น นครพนม กาฬสินธุ์ และศรีสะเกษ โดยมีเนื้อที่ถือครอง ๑๒.๐ ๑๒.๓ ๑๓.๑ และ ๑๓.๒ ไร่ต่อครัวเรือน ตามลำดับ

- การปศุสัตว์มีความสำคัญมากขึ้นโดยเฉพาะโคเนื้อ ในปี ๒๕๖๔ มีจำนวนโคเนื้อในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๓,๙๖๖,๙๘๐ ตัว โดยคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๕๒.๓ ของประเทศ โดยมีอัตราการขยายตัวของจำนวนโคเนื้อ ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ขยายตัวร้อยละ ๑๓.๗ มีแหล่งการเลี้ยงโคเนื้อกระจายอยู่ในทุกพื้นที่ของภาค โดยจังหวัดที่มีการเลี้ยงโคเนื้อมากที่สุด ๓ ลำดับแรก คือ จังหวัดสุรินทร์ นครราชสีมา และอุบลราชธานี และมีโคเนื้อคุณภาพสูงที่มีชื่อเสียง คือ โคเนื้อโพนยางคำ สกลนคร โคเนื้อหนองสูง มุกดาหาร และโคเนื้อโคราชวากิว นครราชสีมา

ตารางที่ ๕ : พื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ขนาดฟาร์ม และพื้นที่ชลประทาน ปี ๒๕๖๓

กลุ่มจังหวัด	พื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร (ไร่)	ขนาดฟาร์ม (ไร่)	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	สัดส่วนพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตร (ร้อยละ)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑	๑๐,๙๘๘,๙๕๕	๑๙.๓๒	๓๙๑,๑๗๔	๓.๖
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒	๖,๒๓๙,๑๐๓	๑๔.๕๒	๑,๐๕๔,๒๔๓	๑๖.๙
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	๑๓,๔๘๘,๕๐๒	๑๔.๔๔	๒,๔๑๖,๘๓๙	๑๗.๙
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑	๒๐,๒๓๐,๖๖๐	๑๘.๑๘	๒,๖๔๗,๔๙๖	๑๓.๑
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒	๑๒,๕๓๐,๐๓๐	๑๖.๔๙	๑,๖๔๓,๖๖๙	๑๓.๑
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๖๓,๔๗๗,๒๔๐	๑๖.๖๕	๘,๑๕๓,๔๒๑	๑๒.๘
ประเทศ	๑๔๙,๒๕๑,๙๔๒	๑๖.๑๓	๓๔,๙๓๕,๐๔๑	๒๓.๔

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- การเพิ่มพื้นที่ชลประทานมีข้อจำกัดด้านกายภาพไม่สามารถพัฒนาโครงการขนาดใหญ่เพื่อเพิ่มปริมาณการกักเก็บน้ำให้เพียงพอต่อการเพาะปลูกตลอดปี พื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ โดยในปี ๒๕๖๓ มีพื้นที่ชลประทานประมาณ ๘.๑๕ ล้านไร่ และมีสัดส่วนพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรร้อยละ ๑๒.๘ ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่มีสัดส่วนร้อยละ ๒๓.๔ โดยพื้นที่โครงการชลประทานของภาคส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง และกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒ มีสัดส่วนร้อยละ ๓๒.๕ ๒๙.๖ และ ๒๐.๒ ของพื้นที่ชลประทานทั้งภาค ตามลำดับ จึงเป็นข้อจำกัดในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ทั้งการเก็บกักน้ำในฤดูแล้ง และชะลอน้ำในช่วงฤดูฝนไม่ทั่วถึงพืชผลเสียหาย

๒) อุตสาหกรรม

- อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมดั้งเดิมแปรรูปสินค้าเกษตรขั้นต้น เพื่อส่งออกไปเพิ่มมูลค่าในพื้นที่อื่นและมีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่องเมื่อเทียบกับประเทศ ภาคอุตสาหกรรม ในปี ๒๕๖๓ มีสัดส่วนโครงสร้างเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือร้อยละ ๒๐.๒ และคิดเป็นสัดส่วนเพียง ร้อยละ ๖.๗ เมื่อเทียบกับมูลค่าภาคอุตสาหกรรมของประเทศ ผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วง ๔ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๐ ต่อปี เมื่อเทียบกับช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔.๑ ต่อปี สาขาอุตสาหกรรมการผลิตที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องที่มีสัดส่วนสูงที่สุด โดยคิดเป็นสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๖๒.๒ ต่อปี ในช่วง ๔ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ โดยลดลงจากสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๖๕.๖ ต่อปี ในช่วง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ รองลงมาเป็นการผลิตผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ การผลิตผลิตภัณฑ์ และพลาสติก การผลิตเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย การผลิตเคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เคมี และการผลิตผลิตภัณฑ์ อื่นที่ทำจากโลหะ ที่มีสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๘.๘ ๖.๙ ๓.๗ ๓.๗ และ ๒.๙ ต่อปี ตามลำดับ โดยอุตสาหกรรม ของภาคส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ตามเมืองหลัก อาทิ จังหวัดขอนแก่น และนครราชสีมา โครงสร้างการผลิต อุตสาหกรรมยังอยู่ในกลุ่มอาหารและเครื่องดื่ม ประกอบด้วย การแปรรูปอาหาร ผลิตภัณฑ์อาหารและอาหาร สำเร็จรูป และเครื่องดื่ม ส่วนอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติก และสิ่งทอ เริ่มมีบทบาท มากขึ้น และเป็นฐานสร้างรายได้ใหม่ให้กับภาค ซึ่งอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ กระจุกตัวในจังหวัด นครราชสีมา ร้อยละ ๙๗.๙ ของภาค ส่วนอุตสาหกรรมสิ่งทอ ส่วนใหญ่กระจายอยู่ทุกจังหวัด โดยจังหวัดที่มี สัดส่วนมากที่สุด ๕ อันดับแรกของภาค ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม นครราชสีมา ชัยภูมิ และ อุดรธานี อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติก ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา อุดรธานี บึงกาฬ และบุรีรัมย์ สำหรับอุตสาหกรรมที่เคยเป็นฐานรายได้เดิมของภาค เริ่มมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อาทิ อุตสาหกรรมเครื่อง แต่งกาย จากร้อยละ ๓.๑ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๓.๗ ของสาขาอุตสาหกรรม โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนมากที่สุด ๕ อันดับแรกของภาค ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น สุรินทร์ นครราชสีมา อุบลราชธานี และร้อยเอ็ด สำหรับ อุตสาหกรรมพลังงานทดแทน (เอทานอล) ปัจจุบันมีผู้ประกอบการเปิดดำเนินการแล้ว ๘ ราย ปริมาณการผลิต เฉลี่ย ๒.๓๐ ล้านลิตรต่อวัน หรือร้อยละ ๓๘.๕ ของการผลิตรวมทั้งประเทศ ในขณะที่กำลังการผลิตเฉลี่ย ๓.๐๐ ล้านลิตรต่อวัน หรือร้อยละ ๔๑.๙ ของการผลิตรวมทั้งประเทศ

- สินค้า หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในปี ๒๕๖๔ สามารถสร้างรายได้ ให้กับภาค ๘๑,๘๘๓.๖๖ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๙.๖ ของประเทศ โดยหมวดสินค้าสำคัญที่สร้าง รายได้หลัก ได้แก่ หมวดอาหาร ผ้าและเครื่องแต่งกาย และเครื่องใช้และเครื่องประดับตกแต่ง คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๑ ๓๐.๔ และ ๒๓.๐ ของยอดจำหน่ายตามลำดับ กลุ่มจังหวัดที่สร้างรายได้จากการจำหน่ายสินค้า OTO P มากที่สุดของภาค คือ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๔ โดยเฉพาะจังหวัด ขอนแก่น และกาฬสินธุ์ รองลงมาได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒ และกลุ่มจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๗ และ ๒๑.๐ ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่รายได้กระจุกตัวในจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ และนครราชสีมา

๓) การค้าส่งค้าปลีก

- การค้าส่งค้าปลีกในระดับพื้นที่กำลังเผชิญกับการแข่งขันจากการค้าปลีกสมัยใหม่ ในช่วง ๔ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ มีสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๑๓.๘ ต่อปี เมื่อเทียบกับร้อยละ ๑๑.๔ ต่อปี ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ขณะที่อัตราการขยายชะลอตัวลงเฉลี่ยร้อยละ ๓.๑ ต่อปีเมื่อเทียบกับช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๕.๐ ต่อปี โดยกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ มีมูลค่าการค้าส่งที่สุทธ้อยู่ที่ ๓๔.๑ โดยเฉพาะจังหวัดนครราชสีมา รองลงมาเป็นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒ และกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒ มีสัดส่วนเท่ากับ ๒๕.๐ ๑๖.๖ ๑๖.๔ และ ๘.๒ ตามลำดับ โดยในพื้นที่ที่มีร้านค้าปลีกสมัยใหม่ที่เป็นสาขาของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่กระจายทุกพื้นที่ ร้านค้าปลีกในชุมชนต้องปรับเปลี่ยนวิธีการขายเพื่อให้ได้ส่วนแบ่งการตลาด

๔) การค้าชายแดนและผ่านแดน

- การค้าชายแดนและผ่านแดนขยายตัวอย่างก้าวกระโดดแต่ขาดความเชื่อมโยงกับห่วงโซ่การผลิตภายในภาค สินค้าส่วนใหญ่มาจากนอกภาค มูลค่าการค้าชายแดนและมูลค่าการค้าผ่านแดนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี ๒๕๖๔ มีมูลค่ารวม ๕๑๘,๐๗๔.๙๓ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๒ ของการค้าชายแดนทั้งประเทศ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๖๓ ร้อยละ ๓๗.๘ เกินดุลการค้า ๒๕,๙๗๖.๖๓ ล้านบาท แบ่งเป็น การส่งออก ๒๗๒,๐๒๕.๗๔ ล้านบาท และการนำเข้า ๒๔๕,๐๔๙.๑๙ ล้านบาท จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศจีน สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันเชื้อเพลิง รถยนต์และส่วนประกอบ ผลไม้สดแช่แข็ง และเครื่องตีที่ไม่มีแอลกอฮอล์ สินค้าส่งออกส่วนใหญ่ผลิตจากนอกภาค สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ สินค้าอุปโภคและบริโภค และไม้แปรรูป เป็นต้น ด้านการค้าชายแดนที่มีสัดส่วนการค้าสูงที่สุด ได้แก่ ด้านมุกดาหาร มีสัดส่วนร้อยละ ๕๐.๒ ของมูลค่าการค้าชายแดน รองลงมาได้แก่ ด้านนครพนม ร้อยละ ๒๓.๑ ด้านหนองคาย ร้อยละ ๑๔.๖ ด้านพิบูลย์มังสาหาร ร้อยละ ๔.๙ และด้านท่าลี่ ร้อยละ ๓.๙ ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ มูลค่าการค้าชายแดนและผ่านแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๙.๑ ต่อปี ชะลอตัวลงเมื่อเทียบกับ ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๙.๕ ต่อปี เนื่องจากการค้าชายแดนไทย-สปป.ลาว ซึ่งเป็นประเทศคู่ค้าที่มีมูลค่าการค้าชายแดนสูงสุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอัตราการขยายตัวที่ชะลอตัวลงเฉลี่ยร้อยละ ๒.๑ ต่อปี เมื่อเทียบกับช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่ขยายตัวร้อยละ ๑๒.๘ ต่อปี ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากสินค้านำเข้าสำคัญ เช่น ทองแดงและผลิตภัณฑ์ และเครื่องรับส่งสัญญาณและอุปกรณ์ติดตั้ง หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๘.๓ และ ๑๔.๘ ต่อปี ตามลำดับ

ตารางที่ ๖ : มูลค่าการค้าชายแดนและผ่านด่านศุลกากรชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อัตราการขยายตัว และสัดส่วน

หน่วย : ล้านบาท/ร้อยละ

มูลค่าการค้า	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	เฉลี่ย	
							ระยะแผนฯ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙)	ระยะแผนฯ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๔)
ส่งออก	๑๖๖,๙๓๓.๔๗	๑๙๘,๗๖๐.๓๘	๑๘๗,๒๔๕.๐๙	๑๙๕,๒๔๐.๗๖	๒๐๓,๐๖๘.๕๐	๒๗๒,๐๒๕.๗๔	๑๔๑,๐๕๗.๗๒	๑๙๖,๐๗๘.๖๘
อัตราการขยายตัว	๙.๔	๑๙.๑	-๕.๘	๔.๓	๔.๐	๓๓.๙	๑๓.๑	๕.๔
สัดส่วน	๖๑.๑	๖๒.๙	๕๖.๑	๕๘.๒	๕๒.๙	๕๒.๕	๖๙.๒	๕๗.๕
นำเข้า	๑๐๖,๔๑๙.๙๑	๑๑๗,๑๑๔.๘๓	๑๔๖,๖๕๑.๑๗	๑๓๙,๙๕๑.๐๖	๑๘๑,๑๕๔.๓๐	๒๔๖,๐๔๙.๑๙	๖๘,๕๕๓.๙๓	๑๔๖,๒๑๗.๘๕
อัตราการขยายตัว	๑๑.๑	๑๐.๐	๒๕.๒	-๔.๖	๒๙.๔	๓๕.๗	๔๐.๐	๑๕.๐
สัดส่วน	๓๘.๙	๓๗.๑	๔๓.๙	๔๑.๘	๔๗.๑	๔๗.๕	๓๐.๘	๔๒.๕
ดุลการค้า	๖๐,๕๑๓.๕๖	๘๑,๖๔๕.๕๕	๔๐,๕๙๓.๙๒	๕๕,๒๘๙.๖๖	๒๒,๙๑๔.๒๐	๒๒,๙๗๖.๖๓	๗๒,๕๐๓.๗๙	๔๙,๘๖๐.๘๓
อัตราการขยายตัว	๖.๖	๓๔.๙	-๕๐.๓	๓๖.๒	-๖๐.๔	๑๙.๐	-๐.๗	-๙.๙
สัดส่วน	๒๒.๑	๒๕.๘	๑๒.๒	๑๖.๕	๕.๗	๙.๕	๓๘.๔	๑๕.๑
มูลค่ารวม	๒๗๓,๓๕๓.๓๘	๓๑๕,๘๗๕.๒๑	๓๓๓,๘๙๖.๒๖	๓๓๕,๑๙๑.๘๖	๓๘๔,๒๒๒.๘๐	๕๑๘,๐๗๔.๙๓	๒๐๙,๖๐๑.๖๔	๓๔๒,๒๙๖.๕๓
อัตราการขยายตัว	๑๐.๐	๑๕.๖	๕.๗	๐.๔	๑๙.๖	๓๙.๘	๑๙.๕	๙.๑
สัดส่วน	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐

ที่มา : กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

● **สินค้าส่งออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตร สินค้าอุปโภคบริโภคและอุปกรณ์**

อิเล็กทรอนิกส์จากนอกภาค จำแนกตามประเทศคู่ค้าของภาคพบว่า ในปี ๒๕๖๔ การค้ากับ สปป.ลาว มีมูลค่าการค้า เท่ากับ ๑๘๐,๕๗๖.๙๙ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๓๔.๙ ของมูลค่าการค้าชายแดนและผ่านแดนทั้งภาค ขยายตัวร้อยละ ๑๕.๐ เพิ่มขึ้นตามการเปิดใช้จากการใช้รถไฟลาว-จีน โดยส่งออกและนำเข้า สินค้าจากจีนตอนใต้ที่เพิ่มขึ้น และผลจากการผ่อนคลายมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ทั้ง สปป.ลาว และของไทย โดยผ่านด่านศุลกากรหนองคาย ด่านมุกดาหาร ด่านพิบูลย์มังสาหาร และด่านท่าลี่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๔๑.๕ ๒๒.๕ ๑๓.๙ และ ๑๑.๒ ตามลำดับของมูลค่าการค้า โดยสินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันดีเซล ทองคำไม่ได้ขึ้นรูป น้ำมันสำเร็จรูปอื่น ๆ และรถยนต์นั่งส่วนบุคคล สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ พลังงานไฟฟ้า ผักและของปรุงแต่งจากผัก เครื่องรับส่งสัญญาณและอุปกรณ์ และเครื่องรับวิทยุ การค้ากับจีนตอนใต้ มีมูลค่าการค้า ๒๕๔,๔๖๒.๐๓ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๔๙.๑ ในปี ๒๕๖๔ ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ ๖๕.๔ สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ ผลไม้ เครื่องคอมพิวเตอร์อุปกรณ์และส่วนประกอบ ยางพารา ผลิตภัณฑ์ยาง และไม้แปรรูป สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ เครื่องรับส่งสัญญาณและอุปกรณ์ และเครื่องรับวิทยุ การค้ากับเวียดนาม มีมูลค่าการค้า ๖๙,๙๒๒.๗๓ ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ ๒๖.๕ และคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๓.๕ ของมูลค่าชายแดนและผ่านแดนทั้งภาค มีสินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ อุปกรณ์กึ่งตัวนำทรานซิสเตอร์ เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ผลไม้สดแช่แข็ง และสินค้าปศุสัตว์อื่น ๆ สินค้านำเข้า ได้แก่ เครื่องรับส่งวิทยุและสื่อสาร สื่อบันทึกข้อมูล เคมีภัณฑ์ และเครื่องแปรรูปไม้ สำหรับการค้ากับกัมพูชา มีมูลค่าการค้า ๑๓,๑๑๓.๑๘ ล้านบาท มีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๒.๕ ของมูลค่าชายแดนและผ่านแดนทั้งภาค หดตัวร้อยละ ๒๘.๔ สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ รถจักรยานยนต์และส่วนประกอบ และรถยนต์สันดาปภายใน สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ ผักและของปรุงแต่งจากผัก อะลูมิเนียมและผลิตภัณฑ์ และสายเคเบิล

ตารางที่ ๗ : มูลค่าการค้าผ่านด่านภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำแนกตามประเทศคู่ค้า โครงสร้าง และอัตราการขยายตัว

หน่วย : ล้านบาท/ร้อยละ

ประเทศคู่ค้า		๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	เฉลี่ย ระยะแผนฯ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙)	เฉลี่ย ระยะแผนฯ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๔)
		สปป.ลาว	ส่งออก	๑๑๔,๔๙๘.๒๘	๑๑๐,๗๘๒.๕๖	๑๐๖,๘๔๘.๔๖	๑๐๒,๗๙๐.๐๑	๙๒,๒๐๙.๔๑	๑๑๔,๓๐๕.๑๐
	นำเข้า	๔๙,๕๘๘.๐๐	๕๔,๘๓๑.๙๘	๖๐,๒๗๕.๒๑	๕๖,๕๑๒.๐๗	๖๔,๘๓๐.๗๕	๖๖,๒๗๑.๘๙	๒๑.๒	๖.๒
	มูลค่า	๑๖๔,๐๘๖.๒๘	๑๖๕,๖๑๔.๕๔	๑๖๗,๑๒๓.๖๗	๑๕๙,๓๐๒.๐๘	๑๕๗,๐๔๐.๑๖	๑๘๐,๕๗๖.๙๙	๑๒.๘	๒.๑
	ร้อยละ	๖๐.๐	๕๒.๔	๕๐.๑	๔๗.๕	๔๐.๘	๓๔.๙	๖๖.๕	๔๕.๑
กัมพูชา	ส่งออก	๓,๓๐๐.๐๔	๑,๓๔๖.๓๑	๓,๙๖๒.๙๐	๖,๓๖๓.๑๘	๑๔,๓๔๕.๐๗	๑๐,๙๓๕.๔๖	๒๗.๗	๕๙.๕
	นำเข้า	๑,๔๖๙.๗๕	๒,๔๙๓.๒๒	๒,๑๙๓.๔๔	๒,๗๕๐.๔๔	๓,๙๗๖.๖๘	๒,๑๗๗.๗๒	๑๖๐.๙	๑๖.๕
	มูลค่า	๔,๗๖๙.๗๙	๓,๘๓๙.๕๓	๖,๑๕๖.๓๔	๙,๑๑๓.๖๒	๑๘,๓๒๑.๗๕	๑๓,๑๑๓.๑๘	๓๕.๔	๓๒.๓
	ร้อยละ	๑.๗	๑.๒	๑.๘	๒.๗	๔.๘	๒.๕	๑.๕	๒.๖
จีนตอนใต้	ส่งออก	๑๔,๑๖๘.๐๕	๒๔,๙๕๕.๖๔	๑๙,๖๑๓.๖๖	๓๓,๗๖๒.๕๓	๕๔,๕๘๕.๗๖	๑๐๒,๗๐๑.๓๐	๔.๕	๕๕.๓
	นำเข้า	๓๖,๖๘๔.๕๙	๔๒,๗๑๑.๕๓	๖๓,๘๕๙.๒๒	๖๙,๑๖๖.๐๕	๙๙,๒๒๒.๘๙	๑๕๑,๗๖๐.๗๓	๘๕.๕	๓๔.๑
	มูลค่า	๕๐,๘๕๒.๖๔	๖๗,๖๖๖.๑๗	๘๓,๔๗๒.๘๘	๑๐๒,๙๒๘.๕๘	๑๕๓,๘๐๘.๖๕	๒๕๔,๔๖๒.๐๓	๒๗.๙	๓๘.๙
	ร้อยละ	๑๘.๖	๒๑.๔	๒๕.๐	๓๐.๗	๔๐.๐	๔๙.๑	๑๖.๔	๓๓.๓
เวียดนาม	ส่งออก	๓๔,๙๖๗.๑๐	๖๑,๖๗๖.๘๗	๕๖,๘๒๐.๐๗	๕๒,๓๒๕.๐๔	๔๑,๙๙๒.๕๘	๔๔,๐๘๓.๘๘	๓๙.๕	๙.๒
	นำเข้า	๑๘,๖๗๗.๕๖	๑๗,๐๗๘.๑๐	๒๐,๓๒๓.๓๐	๑๑,๕๒๒.๕๔	๑๓,๒๗๓.๖๓	๒๕,๘๓๘.๘๕	๒๗๗.๗	๑๕.๔
	มูลค่า	๕๓,๖๔๔.๖๖	๗๘,๗๕๔.๙๗	๗๗,๑๔๓.๓๗	๖๓,๘๔๗.๕๘	๕๕,๒๖๖.๒๑	๖๙,๙๒๒.๗๓	๖๑.๘	๘.๑
	ร้อยละ	๑๙.๖	๒๔.๙	๒๓.๑	๑๙.๐	๑๔.๔	๑๓.๕	๑๕.๖	๑๙.๐
รวม	ส่งออก	๑๖๖,๙๓๓.๔๗	๑๙๘,๗๖๐.๓๘	๑๘๗,๒๕๕.๐๙	๑๙๕,๒๔๐.๗๖	๒๐๓,๑๓๒.๘๒	๒๗๒,๐๒๕.๗๔	๑๓.๑	๑๑.๑
	นำเข้า	๑๐๖,๔๑๙.๙๑	๑๑๗,๑๑๔.๘๓	๑๔๖,๖๕๑.๑๗	๑๓๙,๙๕๑.๐๐	๑๘๑,๓๐๕.๙๕	๒๔๖,๐๔๙.๑๙	๔๐.๐	๑๙.๒
	มูลค่า	๒๗๓,๓๕๓.๓๘	๓๑๕,๘๗๕.๒๑	๓๓๓,๙๐๖.๒๖	๓๓๕,๑๙๑.๘๖	๓๘๔,๔๓๘.๗๗	๕๑๘,๐๗๔.๙๓	๑๙.๕	๑๔.๒

ที่มา : กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

● **ด้านมุกดาหาร นครพนม และหนองคาย มีบทบาทเป็นประตูการค้าที่สำคัญ** ในการเชื่อมโยงกับเวียดนามและจีนตอนใต้ เส้นทางการค้าชายแดนและผ่านแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สำคัญ ไปยัง สปป.ลาว จีนตอนใต้ และเวียดนามมี ๓ เส้นทาง คือ (๑) **เส้นทาง R9** ออกจากไทย ณ ด้านมุกดาหาร (สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๒) ไปยังแขวงสะหวันนะเขต แล้วไปถึงชายแดนลาว-เวียดนามที่ด่านแดนสะหวัน แล้วเข้าเวียดนามที่ด่านลาวบาว เมืองกวางจิ ซึ่งมีเขตเศรษฐกิจพิเศษลาวบาว ไปสิ้นสุดที่เมืองดองฮา โดยสามารถเดินทางไปยังทางใต้ของเวียดนาม ได้แก่ เมืองเว้ เมืองดานัง เมืองโฮจิมินห์ หรือขึ้นไปทางเหนือยังกรุงฮานอย ไปยังเมืองล้งซาน เมืองฝิงเสียง ประเทศจีน และต่อไปถึงนครหนานหนิง มณฑลกว่างซี ได้อีกเส้นทางหนึ่ง (๒) **เส้นทาง R 12** จากด้านนครพนม (สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๓) ไปยังด่านท่าแขก แขวงคำม่วน สปป.ลาว ไปเมืองกวางบิน เมืองล้งซอน ของเวียดนาม เข้าสู่จีนตอนใต้ โดย ผ่านด่านฝิงเสียง มณฑลกว่างซี ซึ่งเมืองฝิงเสียงมี “ตลาดผลไม้เมืองฝิงเสียง” ในภาคใต้ของจีน ซึ่งเป็นตลาดที่สามารถใช้เป็นประตูให้กับผลไม้ไทยเข้าสู่ตลาดจีนได้ มีความสะดวกสบาย มีการบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์ดี (๓) **เส้นทางรถไฟ** ระยะทางประมาณ ๔๑๔ กิโลเมตร สามารถลำเลียงทั้งสินค้าและผู้โดยสารจากไทย ผ่าน สปป.ลาว ไปยังประเทศจีนตอนใต้ โดยเชื่อมโยงที่จังหวัดหนองคาย ดังนี้ หนองคาย – เวียงจันทน์ – วังเวียง – หลวงพระบาง – อุดมไซ – หลวงน้ำทา – บ่อเต็น – จีนตอนใต้

๕) การท่องเที่ยว

- การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในภาค ในช่วงปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๔.๙ และ ๑๕.๒ ต่อปี ตามลำดับ หากเปรียบเทียบในปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ รายได้จากการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๐.๗ ต่อปี สูงกว่าระดับประเทศที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๘.๒ ต่อปี และมีจำนวนนักท่องเที่ยว เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๕.๖ ต่อปี สูงกว่าระดับประเทศ ที่ขยายตัวร้อยละ ๔.๗ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ กว่าร้อยละ ๙๖.๐ เป็นชาวไทย สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติร้อยละ ๔.๐

- แหล่งท่องเที่ยวมีหลากหลายแต่ส่วนใหญ่อยู่ทางไกลและมีข้อจำกัดในการพัฒนา เช่น อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ภูหลวง ภูเรือ และภูกระดึง จังหวัดเลย รวมทั้งการท่องเที่ยวประเพณีวัฒนธรรมที่มีช่วงเวลาท่องเที่ยวตลอดทั้งปี และการท่องเที่ยวบริเวณเมืองชายแดนริมแม่น้ำโขงเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน โดยแหล่งท่องเที่ยวกระจายตัวอยู่ทุกพื้นที่ของภาคซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานราชการซึ่งมีกฎระเบียบในการนำมาใช้ประโยชน์เชิงธุรกิจ

- นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นคนในภาคมากกว่านักท่องเที่ยวจากภายนอก มีการใช้จ่ายและระยะเวลาพักจำนวนน้อย โดยในปี ๒๕๖๔ มีนักท่องเที่ยวจำนวน ๑๒.๙๖ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๗ ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งประเทศ มีรายได้จากการท่องเที่ยว ๒๑,๐๑๖.๔๐ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๘.๗ ของรายได้ท่องเที่ยวทั้งประเทศ และรายได้จากการท่องเที่ยวของภาคส่วนใหญ่เป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ ๙๙.๖ ชาวต่างชาติร้อยละ ๐.๔ ระยะเวลาพำนักเฉลี่ยในปี ๒๕๖๒ ยังคงเดิม อยู่ที่ ๒.๓ วัน เท่ากับปี ๒๕๕๙ และค่าใช้จ่ายต่อหัว เพิ่มขึ้นจาก ๑,๑๓๔.๘ บาทต่อวัน ในปี ๒๕๕๙ เป็น ๑,๓๐๔.๗ บาทต่อวัน ในปี ๒๕๖๒ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ส่งผลกระทบอย่างมากต่อการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี ๒๕๖๔ จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง ร้อยละ ๔๔.๕ แบ่งเป็นนักท่องเที่ยวไทย จำนวน ๑๒,๙๒๗,๘๘๖ คน ลดลงร้อยละ ๔๓.๗ และนักท่องเที่ยวต่างชาติ จำนวน ๒๗,๔๑๔ คน ลดลงถึงร้อยละ ๙๒.๑ รายได้จากการท่องเที่ยวลดลงที่ร้อยละ ๕๖.๒ อย่างไรก็ตาม รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังลดลงน้อยกว่าระดับประเทศที่ลดลงร้อยละ ๖๙.๖ ทั้งนี้ สัดส่วนนักท่องเที่ยวไทยต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติลดลงในปี ๒๕๖๔ โดยในปี ๒๕๖๓ ที่มีสัดส่วน นักท่องเที่ยวไทยต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติร้อยละ ๙๘.๕ และ ๑.๕ เป็นร้อยละ ๙๙.๘ และ ๐.๒ ในปี ๒๕๖๔

ตารางที่ ๘ : จำนวนนักท่องเที่ยว รายได้ และอัตราการขยายตัว

รายการ	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	เฉลี่ยแผน ๖ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙)	เฉลี่ยแผน ๖ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๔)
นักท่องเที่ยว								
จำนวน (ล้านคน)	๓๗.๒๘	๔๐.๕๙	๔๒.๙๔	๔๓.๘๖	๒๓.๓๓	๑๒.๙๖	๓๒.๑๓	๓๒.๗๓
สัดส่วนต่อประเทศ (ร้อยละ)	๑๓.๙	๑๔.๐	๑๔.๒	๑๔.๓	๑๗.๐	๑๗.๗	๑๓.๙	๑๕.๔
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๑๒.๖	๘.๙	๕.๘	๒.๑	-๔๖.๘	-๔๔.๕	๗.๑	-๑๔.๙
รายได้								
มูลค่า (ล้านบาท)	๗๓,๘๘๒.๗๐	๘๖,๗๒๑.๖๒	๙๗,๒๕๑.๖๕	๙๙,๗๓๙.๙๐	๔๗,๙๗๘.๕๒	๒๑,๐๑๖.๔๐	๖๑,๓๑๑.๗๔	๘๒,๙๒๒.๙๒
สัดส่วนต่อประเทศ (ร้อยละ)	๓.๔	๓.๕	๓.๖	๓.๗	๖.๑	๘.๗	๓.๗	๕.๑
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๑๑.๕	๑๗.๔	๑๒.๑	๒.๖	-๕๑.๙	-๕๖.๒	๙.๐	-๑๕.๒
วันพักเฉลี่ย (วัน)	๒.๓	๒.๓	๒.๔	๒.๓	N/A	N/A	๒.๔	๒.๓
ค่าใช้จ่ายต่อหัว ต่อวัน (บาท)	๑,๑๓๔.๗๕	๑,๒๑๓.๖๓	๑,๒๗๕.๐๗	๑,๓๐๔.๗๑	N/A	N/A	๑,๐๕๔.๕๙	๑,๒๖๔.๔๗
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๓.๘	๗.๐	๕.๑	๒.๓	N/A	N/A	๗.๐	๔.๙

ที่มา : กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

● ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเป็นจุดหมายของนักท่องเที่ยวจากนอกราชอาณาจักร เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ฯ ในปี ๒๕๖๔ มีจำนวนนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างสูงสุด ประมาณ ๖.๗๙ ล้านคน สร้างรายได้ประมาณ ๑๐,๗๒๘.๒๓ ล้านบาท โดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ อาทิ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ วน้ำเขียว อุทยานประวัติศาสตร์พนมรุ้ง รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีนักท่องเที่ยวประมาณ ๔.๐๓ ล้านคน สร้างรายได้ ๖,๒๓๖.๗๒ ล้านบาท แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ อาทิ กำแพงนครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน และพระธาตุพนม ในพื้นที่ตอนกลางของภาค มีนักท่องเที่ยวประมาณ ๒.๑๔ ล้านคน สร้างรายได้ ๔,๐๕๑.๔๕ ล้านบาท ในส่วนการท่องเที่ยวระดับจังหวัด จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้มากที่สุด ส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู โยธาธรและอำนาจเจริญ มีจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ต่ำที่สุด ทั้งนี้ การท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีปัญหาในหลายด้าน อาทิ ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวอยู่ห่างไกลกัน การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมมีปฏิทินการท่องเที่ยวในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ สิ่งอำนวยความสะดวกและบุคลากรด้านการท่องเที่ยวขาดมาตรฐาน แหล่งท่องเที่ยวกระจายตัวอยู่ทุกพื้นที่ของภาคแต่ส่วนใหญ่อยู่ห่างไกลและมีข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์ รวมถึงขาดการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวและปฏิทินการท่องเที่ยว

- การท่องเที่ยวยังขาดกิจกรรมและสินค้าที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมีการใช้จ่าย และระยะเวลาพำนักให้นานขึ้น โดยในปี ๒๕๖๒ มีค่าใช้จ่ายที่ ๑,๓๐๔.๗ บาทต่อคนต่อวัน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่มีค่า ๓,๘๘๑.๘ บาทต่อคนต่อวัน สำหรับระยะเวลาพำนัก ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ เช่นเดียวกัน โดยมีจำนวน ๒.๓ วัน ในขณะที่ประเทศมีค่าเฉลี่ย ๓.๐ วัน ซึ่งทั้งสองรายการมีค่าต่ำกว่าทุกภาค โดยมีสาเหตุหนึ่งจากการที่สัดส่วนของนักท่องเที่ยวต่างชาติลดลงที่มีการใช้จ่ายต่อครั้งสูง ด้านอุปทานการท่องเที่ยว ยังขาดคุณภาพและมาตรฐานในระดับสากล ตลอดจนกิจกรรมและความเชื่อมโยงด้านการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีน้อย

- การท่องเที่ยวขยายตัวในเมืองหลักที่มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่าเมืองรอง ในปี ๒๕๖๒ (เนื่องจากปี ๒๕๖๓ และ ๒๕๖๔ เป็นปีที่เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙) จังหวัดที่มีสัดส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุดส่วนใหญ่เป็นเมืองท่องเที่ยวหลัก คือ จังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และอุบลราชธานี โดยมีสัดส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวร้อยละ ๒๖.๔ ๑๘.๑ ๑๑.๙ และ ๗.๑ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม พบว่าเมืองท่องเที่ยวรอง อาทิ จังหวัดเลย หนองคาย มุกดาหาร บุรีรัมย์ และสุรินทร์ มีสัดส่วนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น มีการขยายตัวของรายได้การท่องเที่ยวในอัตราที่เพิ่มขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการดำเนินนโยบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น โครงการท่องเที่ยวชุมชน ท่องเที่ยววัฒนธรรม ดำเนินการโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง ดำเนินการโดยคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในเขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง ที่ส่งเสริมพื้นที่เมืองรองและชุมชนเพื่อกระจายรายได้และสร้างสมดุลเชิงพื้นที่ในการท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ในปี ๒๕๖๔ ส่งผลกระทบต่อจังหวัดที่เป็นเมืองท่องเที่ยวหลักทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ลดลง โดยจังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น อุบลราชธานี และนครราชสีมา มีจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงร้อยละ ๕๗.๕ ๕๐.๙ ๔๐.๑ และ ๓๗.๗ ตามลำดับ รวมทั้งจังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น อุบลราชธานี และนครราชสีมา มีรายได้จากการท่องเที่ยวลดลงซึ่งคิดเป็นร้อยละ ๖๒.๘ ๖๓.๗ ๕๖.๑ และ ๔๔.๒ ตามลำดับ และเมืองท่องเที่ยวรองได้รับผลกระทบเช่นเดียวกับเมืองท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ จังหวัดหนองคาย บึงกาฬ เลย และศรีสะเกษ มีรายได้จากการท่องเที่ยวลดลง ร้อยละ ๖๕.๕ ๖๒.๙ ๖๑.๔ และ ๖๐.๙ ตามลำดับ จากผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ส่งผลให้พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไป จากเดิมเป็นการท่องเที่ยวในวิถีใหม่ (New Normal) การเดินทางเป็นหมู่คณะลดลง และปรับเปลี่ยนรูปแบบไปสู่การท่องเที่ยวเป็นกลุ่มขนาดเล็กที่มีความต้องการเฉพาะเจาะจง ซึ่งการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำเป็นต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องและตอบโต้กับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนมุ่งเน้นนักท่องเที่ยวคุณภาพ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ รวมทั้งยกระดับมาตรฐานสถานที่ท่องเที่ยวหรือมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย นอกจากนี้ยังต้องเสริมสร้างการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวและระหว่างจังหวัดเพื่อรองรับการเดินทางด้วยตนเองและการท่องเที่ยวในระยะใกล้ที่เน้นการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว การสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนและหาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่

ตารางที่ ๙ : รายได้การท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยว แยกรายกลุ่มจังหวัด

รายการ	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	เฉลี่ย แผนฯ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙)	เฉลี่ย แผนฯ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๔)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ								
ตอนบน ๑								
จำนวน (ล้านคน)	๘.๘๖	๙.๓๓	๙.๗๐	๑๐.๐๕	๙.๕๔	๒.๕๕	๗.๓๔	๗.๔๔
มูลค่า (ล้านบาท)	๑๘,๓๖๓.๔๔	๒๐,๕๖๙.๙๒	๒๒,๕๖๒.๕๕	๒๓,๒๔๐.๒๓	๑๑,๕๒๗.๖๒	๔,๒๔๗.๓๘	๑๕,๖๙๒.๐๙	๑๖,๔๒๙.๕๕
สัดส่วนต่อภาค (ร้อยละ)	๒๔.๙	๒๓.๗	๒๓.๒	๒๓.๓	๒๔.๐	๒๐.๒	๒๕.๖	๒๒.๙
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๗.๓	๑๒.๐	๙.๗	๓.๐	-๕๐.๔	-๖๓.๒	๖.๗	-๑๗.๘
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ								
ตอนบน ๒								
จำนวน (ล้านคน)	๔.๐๙	๔.๓๓	๔.๕๗	๔.๖๔	๒.๔๒	๑.๔๗	๓.๕๖	๓.๔๙
มูลค่า (ล้านบาท)	๖,๔๒๑.๔๗	๗,๒๑๘.๑๗	๘,๐๔๑.๖๘	๘,๒๔๒.๗๐	๓,๘๗๘.๙๔	๑,๙๘๙.๓๔	๕,๒๓๔.๔๕	๖,๘๔๕.๓๗
สัดส่วนต่อภาค (ร้อยละ)	๘.๗	๘.๓	๘.๓	๘.๓	๘.๙	๙.๕	๘.๕	๘.๕
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๗.๓	๑๒.๔	๑๑.๔	๒.๕	-๕๒.๙	-๔๘.๗	๑๕.๓	-๑๘.๔
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ								
ตอนกลาง								
จำนวน (ล้านคน)	๖.๗๓	๗.๔๐	๗.๗๒	๘.๐๒	๔.๓๕	๒.๑๔	๕.๕๗	๕.๙๓
มูลค่า (ล้านบาท)	๑๖,๓๐๗.๙๖	๑๙,๑๘๓.๙๓	๒๑,๐๘๑.๓๘	๒๒,๐๐๒.๑๙	๑๐,๖๑๓.๕๖	๔,๐๕๑.๕๕	๑๒,๘๕๘.๐๐	๑๕,๓๘๖.๕๐
สัดส่วนต่อภาค (ร้อยละ)	๒๒.๑	๒๒.๑	๒๒.๗	๒๒.๑	๒๒.๑	๑๙.๓	๒๑.๐	๒๑.๕
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๒๓.๒	๑๗.๖	๙.๙	๔.๔	-๕๑.๘	-๖๑.๘	๑๑.๑	-๑๖.๓
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ								
ตอนล่าง ๑								
จำนวน (ล้านคน)	๑๒.๕๙	๑๔.๐๐	๑๕.๒๔	๑๕.๕๕	๘.๑๗	๘.๑๗	๑๐.๙๔	๑๑.๕๙
มูลค่า (ล้านบาท)	๒๓,๘๕๓.๖๓	๒๙,๒๐๘.๗๙	๓๔,๑๘๑.๐๘	๓๔,๘๑๙.๐๗	๑๖,๙๒๖.๐๒	๘,๔๘๕.๐๕	๑๙,๔๗๘.๒๗	๒๘,๗๘๓.๗๔
สัดส่วนต่อภาค (ร้อยละ)	๓๒.๓	๓๓.๗	๓๕.๒	๓๔.๙	๓๕.๓	๔๐.๔	๓๑.๗	๓๔.๘
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๑๐.๘	๒๒.๕	๑๗.๐	๑.๙	-๕๑.๔	-๔๙.๙	๑๐.๓	๑๒.๔
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ								
ตอนล่าง ๒								
จำนวน (ล้านคน)	๕.๐๒	๕.๕๒	๕.๗๑	๕.๖๙	๒.๘๔	๑.๗๐	๔.๗๑	๔.๒๙
มูลค่า (ล้านบาท)	๘,๙๔๖.๒๐	๑๐,๕๔๐.๘๑	๑๑,๓๘๔.๙๒	๑๑,๔๓๕.๗๑	๕,๐๓๒.๓๘	๒,๒๔๓.๑๖	๘,๐๔๘.๙๒	๘,๑๒๗.๔๐
สัดส่วนต่อภาค (ร้อยละ)	๑๒.๑	๑๒.๒	๑๑.๗	๑๑.๕	๑๐.๕	๑๐.๗	๑๓.๒	๑๑.๓
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๖.๓	๑๗.๘	๘.๐	๐.๕	-๕๖.๐	-๕๕.๔	๙.๐	-๑๗.๐

ที่มา : กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

๖) โครงสร้างพื้นฐาน

● **ความเชื่อมโยงของโครงข่ายคมนาคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับโครงข่ายหลักของประเทศมีความก้าวหน้ามาก** ทางบก ได้แก่ มอเตอร์เวย์บางปะอิน - นครราชสีมา อยู่ระหว่างก่อสร้าง มอเตอร์เวย์นครราชสีมา - ขอนแก่น จะเริ่มดำเนินการก่อสร้างในปี ๒๕๖๘ สะพานมิตรภาพไทย - ลาว แห่งที่ ๕ บึงกาฬ - บอลิคำไซ ดำเนินก่อสร้างคืบหน้าร้อยละ ๔๗.๖ (ข้อมูล ณ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๖๕) คาดว่า จะเชื่อมต่อพื้นที่สะพานได้ประมาณกลางปี ๒๕๖๖ และเปิดให้บริการได้ประมาณต้นปี ๒๕๖๗ สะพานมิตรภาพไทย - ลาว แห่งที่ ๖ อุบลราชธานี - สาละวัน อยู่ระหว่างเจรจาจุดเชื่อมต่อระหว่างประเทศ การพัฒนาระบบขนส่งมวลชนเมืองหลัก ได้แก่ พัฒนาระบบขนส่งสาธารณะรถไฟฟ้า (EV-bus) จังหวัดอุดรธานี กรมการขนส่งทางบกปรับผลการศึกษาไปดำเนินการ ระบบรถไฟฟ้ารางเบาจังหวัดขอนแก่น อยู่ระหว่างขั้นตอนการเจรจาขอใช้พื้นที่ก่อสร้าง และระบบรถไฟฟ้ารางเบาจังหวัดนครราชสีมา การรถไฟฟ้ามหานครแห่ง ประเทศไทยจัดทำแผนเพื่อดำเนินการก่อสร้าง สำหรับความเชื่อมโยงโครงข่ายการบูรณาการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองร่วมกับระบบราง (MR-Map) จะดำเนินการก่อสร้าง ๔ เส้นทาง คือ ด้านแม่สอด จังหวัดตาก - ด้านนครพนม จังหวัดนครพนม ด้านเจดีย์สามองค์ จังหวัดกาญจนบุรี - สะพานมิตรภาพไทย - ลาว แห่งที่ ๖ จังหวัดอุบลราชธานี ด้านหนองคาย จังหวัดหนองคาย - แหลมฉับ จังหวัดชลบุรี และด้านบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ - ด้านช่องจอม จังหวัดสุรินทร์ **ทางราง** ประกอบด้วย ทางคู่ระยะที่ ๑ ช่วงชุมทางถนนจิระ - ขอนแก่น ก่อสร้างแล้วเสร็จ ช่วงมาบตาพุด - ชุมทางถนนจิระ อยู่ระหว่างการก่อสร้าง ทางคู่ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๕-๒๕๖๙) คือ ช่วงขอนแก่น - หนองคาย และช่วงชุมทางถนนจิระ - อุบลราชธานี อยู่ระหว่างขออนุมัติโครงการและพิจารณา EIA ส่วนทางรถไฟสายใหม่ คือ ช่วงบ้านไผ่ - มุกดาหาร - นครพนม ครม.อนุมัติโครงการแล้ว อยู่ระหว่างประกวดราคา และรถไฟความเร็วสูง ๒ เส้นทาง คือ กรุงเทพฯ - นครราชสีมา อยู่ระหว่างก่อสร้าง และนครราชสีมา - หนองคาย ออกแบบรายละเอียดแล้วเสร็จ **ทางอากาศ** อยู่ระหว่างพัฒนา ๔ สนามบิน ได้แก่ ท่าอากาศยานอุบลราชธานีและท่าอากาศยานร้อยเอ็ด แล้วเสร็จปี ๒๕๖๕ ท่าอากาศยานขอนแก่น และท่าอากาศยานบุรีรัมย์ แล้วเสร็จปี ๒๕๖๖

● **ศักยภาพด้านพลังงานของภาคพร้อมสนับสนุนการขับเคลื่อนพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ** ปัจจุบันขนาดกำลังการผลิตไฟฟ้าตามสัญญาของภาคเท่ากับ ๔,๔๙๗ เมกะวัตต์ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐ ของกำลังการผลิตไฟฟ้าทั้งประเทศ มีกำลังการผลิตก๊าซชีวภาพ ๑๐๑ เมกะวัตต์ และก๊าซชีววมวล ๑,๒๑๐ เมกะวัตต์ คิดเป็น ๑ ใน ๓ ของประเทศ จากแผนพัฒนากำลังการผลิตไฟฟ้าระยะยาวของประเทศ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีศักยภาพในการจัดตั้งโรงไฟฟ้าขนาดเล็กหรือโรงไฟฟ้าชุมชนโดยใช้วัตถุดิบทางการเกษตรหรือวัสดุเหลือใช้ โดยสามารถผลิตพลังงานหมุนเวียนรวม ๔,๕๖๓ เมกะวัตต์ คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐ ของพลังงานหมุนเวียนที่จะรับซื้อใหม่ทั้งประเทศ ๑๘,๖๙๖ เมกะวัตต์ นอกจากนี้ยังมีแผนพัฒนาโรงไฟฟ้าเพิ่มเติมเพื่อเสริมความมั่นคงระบบไฟฟ้าในช่วงปี ๒๕๖๘ - ๒๕๘๐ ได้แก่ โครงการโรงไฟฟ้าน้ำพองทดแทน ขนาดกำลังการผลิตไฟฟ้าตามสัญญา ๖๕๐ เมกะวัตต์ โครงการโรงไฟฟ้าใหม่ ขนาด ๑,๔๐๐ เมกะวัตต์ และการรับซื้อไฟฟ้าจากต่างประเทศ ๓,๕๐๐ เมกะวัตต์ ส่งผลให้ ณ สิ้นปี ๒๕๘๐ ภาคจะมีกำลังการผลิตไฟฟ้าตามสัญญารวมทั้งสิ้น ๑๖,๓๐๒ เมกะวัตต์ เพียงพอสำหรับตอบสนองความต้องการไฟฟ้าสูงสุดที่ ๘,๓๓๕ เมกะวัตต์ได้

- **โครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลและทักษะด้านดิจิทัลและความเข้าใจในการเข้าถึงเทคโนโลยี (Digital Literacy) ยังต้องเร่งพัฒนา** ในปี ๒๕๖๓ จำนวนครัวเรือนที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ๔,๕๘๘,๘๐๐ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๒ ของครัวเรือนทั้งหมด ต่ำกว่าทุกภาค เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๘ ที่มีครัวเรือนที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ๒,๒๓๘,๓๗๙ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๑ จังหวัดที่มีสัดส่วนครัวเรือนที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดหนองบัวลำภู อุตรธานี หนองคายและขอนแก่น ที่ร้อยละ ๘๗.๖ ๘๗.๕ ๘๖.๑ และ ๘๔.๘ ตามลำดับ จังหวัดที่มีสัดส่วนครัวเรือนที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตน้อยที่สุด ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ ศรีสะเกษ กาฬสินธุ์ และยโสธร ที่ร้อยละ ๖๖.๘ ๗๒.๕ ๗๕.๐ และ ๗๕.๗ ตามลำดับ โดยประชาชนนอกเขตเทศบาลเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตได้น้อยกว่าในเขตเทศบาล เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายอุปกรณ์และอัตราค่าบริการอยู่ในระดับสูงเมื่อเทียบกับค่าครองชีพ ประชาชนส่วนใหญ่ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อกิจกรรมส่วนบุคคลผ่านแอปพลิเคชัน Social Network มากกว่าการนำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น การซื้อขายสินค้าออนไลน์ เป็นต้น สำหรับการขยายโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงภายใต้โครงการอินเทอร์เน็ตประชารัฐ ดำเนินการแล้วในภาคจำนวน ๑๓,๔๖๘ หมู่บ้าน จากจำนวนเป้าหมายทั้งสิ้น ๒๔,๗๐๐ หมู่บ้านทั่วประเทศ คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕ ของโครงการ และคิดเป็นร้อยละ ๔๐.๖ ของหมู่บ้านทั้งหมดในภาค

๗) การพัฒนาพื้นที่และเมือง

- **การพัฒนาในระดับพื้นที่และระดับเมืองมีความสำคัญ** เป็นการกระจายความเจริญ ยกระดับรายได้ของประชาชน และลดการกระจุกตัวของพัฒนาในกรุงเทพฯ ภาคกลาง และภาคตะวันออกไปสู่ภาคอื่น ๆ ของประเทศ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ พ.ศ. ๒๕๖๔ กำหนดพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Special Economic Zone: SEZ) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดหนองคาย นครพนม และมุกดาหาร รวมทั้งพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeastern Economic Corridor: NeEC-Bioeconomy) ครอบคลุม ๔ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น อุตรธานี และหนองคาย ซึ่งมีศักยภาพเป็นพื้นที่หลักในการขับเคลื่อนการสร้างความสำเร็จทางเศรษฐกิจและสังคมในส่วนภูมิภาค รวมถึงแผนแม่บทประเด็นการพัฒนาพื้นที่และเมืองอัจฉริยะ กำหนดการพัฒนาเมืองขอนแก่นและเมืองนครราชสีมาให้เป็นเมืองอัจฉริยะที่มีความน่าอยู่ และพัฒนาเมืองในจังหวัดมุกดาหาร หนองคาย อุตรธานี อุบลราชธานี บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด สกลนคร และนครพนม ให้เป็นเมืองน่าอยู่ที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคมและการบริการให้กับพื้นที่โดยรอบ การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมือง เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและเมืองชายแดน รวมทั้งพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (NeEC-Bioeconomy) ให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจหลักของภาค

๒.๑.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน

- ๑) **ครัวเรือนส่วนใหญ่พึ่งพิงรายได้หลักจากภาคเกษตรเพียงอย่างเดียวมีความเสี่ยงต่อความมั่นคงด้านรายได้** โดยในปี ๒๕๖๔ มีรายได้เฉลี่ย ๒๑,๕๘๗ บาทต่อเดือน ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งประเทศที่ ๒๗,๓๕๒ บาทต่อเดือน

๒) ความไม่แน่นอนของรายได้จากภาคเกษตรมีผลต่อภาระหนี้สินครัวเรือน โดยในปี ๒๕๖๔ มีจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ๓.๗๓ ล้านครัวเรือน หรือร้อยละ ๖๓.๙ ของครัวทั้งหมดในภาค มีสัดส่วนที่มากกว่าทุกภาค โดยมีสัดส่วนร้อยละ ๓๒.๑ ของครัวเรือนที่เป็นหนี้ทั้งประเทศ และหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนของภาคเฉลี่ยเท่ากับ ๒๑๕,๘๕๓ บาท เพิ่มขึ้นจาก ๑๖๐,๖๗๕ บาท ในปี ๒๕๕๘ และสูงกว่าหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งประเทศที่ ๒๐๕,๖๗๙ บาท โดยหนี้สินสูงขึ้นจากราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ และต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ทำให้รายได้ไม่พอรายจ่าย เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่กู้ยืมใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค เพื่อทำการเกษตร และนำไปใช้ลงทุนในสินทรัพย์ เช่น บ้าน รถยนต์ มากกว่าการกู้ยืมเพื่อการศึกษา เป็นต้น

๒.๒ ด้านสังคม

๒.๒.๑ ประชากร

๑) ประชากรมีมากเป็น ๑ ใน ๓ ของประเทศแต่กระจุกตัวในเมืองใหญ่ และมีแนวโน้มลดลง เกิดปัญหาอัตราพึ่งพิงสูง ในปี ๒๕๖๓ มีจำนวนประชากร ๒๑.๘๕ ล้านคน หรือร้อยละ ๓๓.๐ ของประเทศ ลดลงจาก ๒๑.๙๕ ล้านคน ในปี ๒๕๕๙ โดยจังหวัดนครราชสีมา มีประชากรมากที่สุด ๒.๖๓ ล้านคน รองลงมา คือ จังหวัดอุบลราชธานี มีประชากร ๑.๘๗ ล้านคน และจังหวัดขอนแก่น มีประชากร ๑.๗๙ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๑ ๘.๕ และ ๘.๒ ของประชากรภาค ตามลำดับ ในช่วงปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓ มีอัตราการลดลงของประชากรร้อยละ ๐.๐๔ ต่อปี โดยจังหวัดมหาสารคามมีอัตราการลดลงของประชากรสูงสุด ร้อยละ ๑.๐ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดอำนาจเจริญ และสุรินทร์ มีอัตราการลดลงของประชากรใกล้เคียงกันที่ร้อยละ ๐.๗

๒) การเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุยังเน้นการช่วยเหลือด้านสวัสดิการมากกว่าการเพิ่มศักยภาพและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พึ่งตนเอง โครงสร้างประชากรมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสูงวัยมากขึ้น โดยในปี ๒๕๖๓ มีสัดส่วนประชากรสูงอายুর้อยละ ๑๗.๐ ต่ำกว่าร้อยละ ๑๗.๘ ของสัดส่วนผู้สูงอายุระดับประเทศ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๓.๔ ในปี ๒๕๕๙ ในขณะที่ประชากรวัยแรงงานมีสัดส่วนลดลง จากร้อยละ ๖๘.๙ ในปี ๒๕๕๙ เป็นร้อยละ ๖๖.๖ ในปี ๒๕๖๓ ทำให้วัยแรงงานต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น ประชากรวัยแรงงาน ๑๐๐ คน ในปี ๒๕๕๙ ต้องรับภาระดูแลผู้สูงอายุ ๑๙ คน เพิ่มขึ้นเป็น ๒๗ คน ในปี ๒๕๖๓ ส่งผลต่อค่าใช้จ่ายครัวเรือน และสวัสดิการผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ ผู้สูงอายุในภาคมีแนวโน้มทำงานเพิ่มมากขึ้น ในปี ๒๕๖๓ มีผู้สูงอายุที่ทำงานจำนวน ๑.๖๑ ล้านคน เพิ่มขึ้นจาก ๑.๓๙ ล้านคน ในปี ๒๕๕๙

ตารางที่ ๑๐ : ประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รายการ	ปี				
	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓
จำนวนประชากร (ล้านคน)*	๒๑.๙๕	๒๑.๙๙	๒๒.๐๒	๒๒.๐๑	๒๑.๘๕
โครงสร้างประชากร (ร้อยละ)**					
กลุ่ม ๐-๑๔ ปี	๑๗.๘	๑๗.๕	๑๗.๑	๑๖.๙	๑๖.๔
กลุ่ม ๑๕-๕๙ ปี	๖๘.๙	๖๗.๖	๖๗.๓	๖๖.๙	๖๖.๖
กลุ่ม ๖๐+	๑๓.๔	๑๕.๐	๑๕.๖	๑๖.๒	๑๗.๐
จำนวนประชากรเมือง (ล้านคน)*	๔.๔๕	๔.๔๕	๔.๔๗	๔.๔๖	๔.๔๔

ที่มา : * กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

** คาดประมาณประชากรของประเทศไทย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๓) การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชุมชนชนบทสู่ชุมชนเมืองมีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพและผลิตสินค้าใหม่ ๆ มากขึ้น ปี ๒๕๕๙ มีประชากรเมืองจำนวน ๔.๔๕ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๐.๓ ของประชากรทั้งภาค ในปี ๒๕๖๓ ลดลงเป็น ๔.๔๔ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๐.๓ ของประชากรทั้งภาค ในช่วงปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓ จังหวัดบึงกาฬ มีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองมากที่สุดร้อยละ ๘.๓ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี และขอนแก่น มีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองร้อยละ ๔.๑ และ ๐.๙ ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่กำลังขยายตัวทั้งด้านเศรษฐกิจ และการศึกษา เกิดโอกาสในการประกอบอาชีพและการผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของคนเมือง

๒.๒.๒ แรงงาน

แรงงานส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร มีพื้นฐานความรู้ระดับประถมศึกษา ส่วนแรงงานฝีมือมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นแต่ยังมีน้อยเสี่ยงต่อการปรับการผลิตภาคไปสู่สินค้ามูลค่าเพิ่มสูง ในปี ๒๕๖๓ มีกำลังแรงงาน ๙.๓๕ ล้านคน ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร ร้อยละ ๕๓.๑ ของกำลังแรงงานของภาค จำนวนแรงงานที่มีความรู้ระดับประถมลดลง จากร้อยละ ๕๗.๒ ในปี ๒๕๕๙ เป็นร้อยละ ๕๒.๖ ในปี ๒๕๖๓ มีความรู้ระดับมัธยมต้น เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๔.๙ ในปี ๒๕๕๙ เป็นร้อยละ ๑๖.๑ ในปี ๒๕๖๓ ระดับมัธยมปลาย เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๒.๔ ในปี ๒๕๕๙ เป็นร้อยละ ๑๔.๔ ในปี ๒๕๖๓ แรงงานระดับอาชีวศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒.๐ ในปี ๒๕๕๙ เป็นร้อยละ ๒.๒ ในปี ๒๕๖๓ และระดับอุดมศึกษา เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๘.๗ ในปี ๒๕๕๙ เป็นร้อยละ ๑๔.๐ ในปี ๒๕๖๓

๒.๒.๓ การศึกษา

๑) มีสถาบันการศึกษาครอบคลุมทุกพื้นที่และมีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่มากขึ้น โดยระดับอุดมศึกษาครอบคลุมเกือบทุกจังหวัด แยกเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ๓๖ แห่ง เอกชน ๑๐ แห่ง และสถาบันวิทยาลัยชุมชน ๗ แห่ง ในจำนวนนี้เป็นสถาบันวิจัย ๑๒ แห่ง ซึ่งมากที่สุดในประเทศ

๒) คนอยู่ในระบบการศึกษาภาคบังคับนานขึ้น ในขณะที่การศึกษาผ่านระบบออนไลน์เป็นทางเลือกในอนาคต ประชากรมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย เพิ่มขึ้น จาก ๘.๕๒ ปี ในปี ๒๕๕๙ เป็น ๙.๐๒ ปี ในปี ๒๕๖๓ ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่มีปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๘๖ ปี โดยจังหวัดที่มีปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุดคือ จังหวัดขอนแก่น มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๗๓ ปี รองลงมา ได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม นครพนม และนครราชสีมา ๙.๖๖ ๙.๓๕ และ ๙.๓๕ ปี ตามลำดับ จังหวัดศรีสะเกษ มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยต่ำสุดที่ ๘.๓๒ ปี

สำหรับจำนวนครัวเรือนที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต เพิ่มขึ้นจาก ๒.๖๔ ล้านครัวเรือน ในปี ๒๕๕๙ เป็น ๓.๖๗ ล้านครัวเรือน ในปี ๒๕๖๒ ในช่วงปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๒ มีอัตราการเพิ่มขึ้นของครัวเรือนที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตร้อยละ ๑๓.๓ ต่อปี โดยจังหวัดที่ครัวเรือนเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุดคือ จังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น และอุบลราชธานี จำนวน ๕๗๔,๕๕๗ ๓๕๙,๙๒๑ และ ๓๓๑,๑๓๗ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๗ ๙.๘ และ ๙.๐ ของภาคตามลำดับ จังหวัดอำนาจเจริญ ครัวเรือนเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตต่ำสุด ๕๒,๘๘๕ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑.๔ ของภาค

๓) ผลคะแนน O-NET อยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าประเทศเนื่องจากขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้เสริมนอกหลักสูตร โดยผลการสอบ O-NET ชั้น ม.๓ (๔ วิชาหลัก คะแนนเต็ม ๑๐๐ คะแนน) ในปีการศึกษา ๒๕๕๙ มีคะแนนเฉลี่ย ๓๔.๑ คะแนน เพิ่มขึ้นเป็น ๓๔.๔ คะแนนในปี ๒๕๖๓ เมื่อพิจารณาในรายวิชา พบว่า วิชาภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดที่ ๕๒.๗ คะแนน วิชาที่มีคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ย ๕๐.๐ คะแนนเช่นเดียวกับประเทศ ได้แก่ วิชาคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ย ๒๓.๘ คะแนน รองลงมาคือ

วิชาวิทยาศาสตร์ ๒๙.๐ คะแนน และวิชาภาษาอังกฤษ ๓๑.๙ คะแนน สาเหตุสำคัญมาจากความไม่พร้อมของเด็กวัยเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนหรือเนื้อหาหลักสูตรไม่ครอบคลุมเนื้อหาของข้อสอบ ขาดกระบวนการคิดวิเคราะห์ ขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้เสริมนอกหลักสูตร และมาตรฐานของโรงเรียนที่แตกต่างกัน

๔) ปัญหาความยากจนหลายมิติในมิติการศึกษาอยู่ในระดับสูง จากการวิเคราะห์ระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ และ ๒๕๖๕ พบว่า ดัชนีความยากจนหลายมิติ (Multidimension Poverty Index: MPI) ในมิติการศึกษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงกว่าค่ากลางของประเทศ และมีค่าสูงสุดเมื่อเทียบกับความยากจนในมิติอื่น ๆ ในปี ๒๕๖๑ และ ๒๕๖๒ เท่ากับ ๐.๐๐๓๙ และ ๐.๐๐๒๖ ตามลำดับ ส่วนในปี ๒๕๖๐ และ ๒๕๖๕ มีค่า ๐.๐๐๓๒ และ ๐.๐๐๑๖ ตามลำดับ เป็นลำดับที่ ๒ รองจากมิตินายได้ โดยในปี ๒๕๖๕ พบเด็กไม่ผ่านเกณฑ์ เด็กอายุ ๖ - ๑๔ ปี ได้รับการศึกษาระดับชั้น ๙ ปี จำนวน ๖๔,๑๗๔ คน สูงสุดในประเทศ และประชากรไม่ผ่านเกณฑ์ คนอายุ ๑๕ - ๕๙ ปี อ่าน เขียนภาษาไทย และคิดเลขอย่างง่ายได้ จำนวน ๒๖,๓๓๒ คน เป็นอันดับที่ ๒ รองจากภาคเหนือ จังหวัดที่มีปัญหาความยากจนในมิติการศึกษาสูงสุด ประกอบด้วย บึงกาฬ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ หนองบัวลำภู อุตรดิตถ์ และกาฬสินธุ์ (ข้อมูล TPMAP ณ ปี ๒๕๖๕)

ตารางที่ ๑๑ : ดัชนีความยากจนหลายมิติ ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๒ และ ๒๕๖๕

ดัชนีความยากจนหลายมิติ	ประเทศ				ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ			
	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๕	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๕
มิติภาพรวม	๐.๐๐๓๖	๐.๐๐๒๖	๐.๐๐๑๘	๐.๐๐๒๑	๐.๐๐๒๙	๐.๐๐๒๐	๐.๐๐๑๔	๐.๐๐๑๘
มิติสุขภาพ	๐.๐๐๓๓	๐.๐๐๒๑	๐.๐๐๑๕	๐.๐๐๑๖	๐.๐๐๒๗	๐.๐๐๑๕	๐.๐๐๑๔	๐.๐๐๑๔
มิติความเป็นอยู่	๐.๐๐๔๑	๐.๐๐๒๕	๐.๐๐๑๔	๐.๐๐๑๗	๐.๐๐๒๙	๐.๐๐๑๔	๐.๐๐๐๘	๐.๐๐๑๓
มิติการศึกษา	๐.๐๐๓๒	๐.๐๐๓๔	๐.๐๐๒๔	๐.๐๐๑๙	๐.๐๐๓๒	๐.๐๐๓๙	๐.๐๐๒๖	๐.๐๐๑๖
มิตินายได้	๐.๐๐๗๓	๐.๐๐๔๘	๐.๐๐๓๖	๐.๐๐๕๒	๐.๐๐๕๖	๐.๐๐๓๐	๐.๐๐๒๒	๐.๐๐๔๓
มิติการเข้าถึงบริการรัฐ	๐.๐๐๐๑	๐.๐๐๐๑	๐.๐๐๐๐	๐.๐๐๐๐	๐.๐๐๐๑	๐.๐๐๐๒	๐.๐๐๐๐	๐.๐๐๐๑

ที่มา: ประมวลข้อมูลโดยใช้ฐานข้อมูลจากระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (TPMAP) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

หมายเหตุ: ดัชนีความยากจนหลายมิติ (MPI) ที่มีค่าอยู่ระหว่าง ๐ - ๑ โดยมีระดับความรุนแรงของปัญหามากขึ้นเมื่อตัวเลขนี้นี้มีค่าสูงเข้าใกล้ ๑

๒.๒.๔ สาธารณสุข

๑) สถานบริการสาธารณสุขครอบคลุมทุกพื้นที่แต่ยังมีความเหลื่อมในแต่ละพื้นที่ ประชาชนในจังหวัดขนาดใหญ่ เข้าถึงบริการสาธารณสุขทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพมากกว่าประชาชนในจังหวัดขนาดเล็ก ในปี ๒๕๖๓ มีจำนวนโรงพยาบาลรัฐบาล ๓๓๘ แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ๓๐๓ แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) ๒๕ แห่ง และโรงพยาบาลศูนย์ (รพศ.) ๑๐ แห่ง ส่วนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) มีจำนวน ๓,๔๘๓ แห่ง สัดส่วนแพทย์ต่อประชากรมีแนวโน้มดีขึ้น จากแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๓,๓๓๘ คน ในปี ๒๕๕๙ เป็น ๒,๙๕๑ คน ในปี ๒๕๖๓ และมีแพทย์เฉพาะทางที่เชี่ยวชาญด้านการรักษาโรคไต โรคหัวใจ มะเร็งท่อน้ำดี และการผ่าตัดไตในอุ้งน้ำดี อย่างไรก็ตามบุคลากรทางการแพทย์ยังคงกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลักของภาค ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา อุบลราชธานี และอุดรธานี จำนวน ๑,๔๙๑ ๑,๐๒๓ ๗๔๐ และ ๕๕๖ คน ตามลำดับ จังหวัดที่มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรมาก ได้แก่ จังหวัดบึงกาฬ หนองบัวลำภู กาฬสินธุ์ และนครพนม จำนวน ๖,๓๐๓ ๕,๖๗๓ ๔,๕๑๓ และ ๔,๒๖๕ คน ตามลำดับ โดยแพทย์ต้องมีการระดมในการดูแลผู้ป่วยมากขึ้น ซึ่งอาจมีผลต่อความล่าช้ารวมถึงคุณภาพในการให้บริการ

ตารางที่ ๑๒ : สัดส่วนแพทย์ต่อประชากร

หน่วย : คน

กลุ่มจังหวัด	ปี				
	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๑	๓,๗๖๓	๓,๓๑๖	๓,๒๐๙	๓,๑๔๓	๓,๔๘๔
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ๒	๔,๖๙๒	๔,๑๐๙	๓,๖๖๓	๓,๕๗๔	๓,๙๙๘
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	๒,๒๙๒	๒,๐๖๘	๒,๐๐๕	๑,๙๖๑	๒,๑๒๒
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑	๓,๖๔๗	๒,๙๘๐	๒,๘๔๙	๒,๖๘๑	๓,๑๗๔
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๒	๓,๙๘๒	๓,๑๔๕	๒,๙๗๒	๒,๘๖๖	๓,๒๒๐
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๓,๓๓๘	๒,๘๔๖	๒,๗๑๙	๒,๖๒๓	๒,๙๕๑
ประเทศ	๒,๐๖๕	๑,๘๔๓	๑,๗๗๑	๑,๖๗๔	๑,๗๙๔

ที่มา : สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข

๒) โรคพยาธิใบไม้ตับยังเป็นปัญหาสำคัญในพื้นที่เนื่องจากพฤติกรรมการบริโภคอาหารดิบไม่เปลี่ยนแปลง แต่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการเกิดมะเร็งท่อน้ำดี อัตราของผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งท่อน้ำดีในภาคลดลง จาก ๑๐๓ ต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๙ เป็น ๘๒ ต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๓ โดยจังหวัดร้อยเอ็ด มีอัตราของผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งท่อน้ำดีสูงสุด ๑๘๙ ต่อประชากรแสนคน รองลงมา ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น อุบลราชธานี และอุดรธานี ๑๔๖ ๑๔๐ และ ๙๐ ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากค่านิยมความเชื่อและพฤติกรรมการบริโภคอาหารจากปลาน้ำจืดมีเกล็ดแบบดิบ ๆ หรือสุก ๆ ดิบ ๆ ที่มีตัวอ่อนพยาธิใบไม้ตับอาศัยอยู่ ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด เนื่องจากประชาชนไม่มีความรู้ มีความเชื่อในการกำจัดพยาธิแบบผิด ๆ และส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคปลาดิบสุ่มเพื่อน ญาติ และครอบครัว

๓) ปัญหาความพร้อมของมารดาในช่วงตั้งครรภ์ที่ส่งผลต่อเขาว์ปัญญาของเด็ก โดยค่าเฉลี่ยเขาว์ปัญญา (IQ) ของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ มีแนวโน้มลดลงและต่ำกว่าระดับค่าเฉลี่ยของประเทศ ปี ๒๕๕๙ มีค่าเฉลี่ยเขาว์ปัญญาที่ระดับ ๙๔.๗๙ ลดลงจากระดับ ๙๕.๙๘ ในปี ๒๕๕๔ และต่ำกว่าประเทศที่มีค่าเฉลี่ย ๙๘.๒๓ โดยจังหวัดที่มีค่าเฉลี่ยเขาว์ปัญญาต่ำสุด ๓ อันดับแรกของภาค ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ และมุกดาหาร มีค่าเฉลี่ยเขาว์ปัญญา ๘๙.๖๗ ๙๐.๗๕ และ ๙๑.๒๖ ตามลำดับ อันเนื่องมาจากปัญหาโภชนาการของแม่ส่งผลให้เด็กมีน้ำหนักแรกเกิดต่ำกว่า ๒,๕๐๐ กรัม ถึงร้อยละ ๙.๖ สูงที่สุดในประเทศ ซึ่งส่งผลเสียต่อสุขภาพและพัฒนาการของเด็ก

๒.๒.๕ ความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้

สัดส่วนคนจนมีแนวโน้มลดลงแต่ยังอยู่ในระดับสูงเมื่อเทียบกับภาพรวมทั้งประเทศ ปัญหาความยากจนลดลงเกือบทุกจังหวัด สัดส่วนคนจนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลดลงจากร้อยละ ๑๓.๐ ในปี ๒๕๕๙ เป็นร้อยละ ๑๑.๕ ในปี ๒๕๖๓ แต่ยังคงสูงกว่าสัดส่วนคนจนของประเทศที่มีอัตราร้อยละ ๖.๘ โดยจังหวัดกาฬสินธุ์ นครราชสีมา นครพนม ศรีสะเกษ ติดลำดับ ๑ ใน ๑๐ ของจังหวัดที่มีความยากจนสูงสุดของประเทศ มีลำดับความยากจนที่ ๔ ๖ ๗ และ ๑๐ คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๘ ๒๑.๒ ๒๐.๓ และ ๑๖.๗ ของประเทศตามลำดับ ส่วนการกระจายรายได้ของภาคมีแนวโน้มคงที่ โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคในการกระจายรายได้ ในปี ๒๕๕๘ มีค่าเท่ากับ ๐.๔๓๒ และในปี ๒๕๖๒ มีค่าเท่ากับ ๐.๔๓๖ สูงเป็นอันดับที่ ๒ รองจากภาคใต้

๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ

๒.๓.๑ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑) นโยบายส่งเสริมการปลูกไม้มีค่ามีผลให้พื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น ในช่วงปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ มีอัตราการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าไม้ของภาคเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๐.๑ เมื่อเทียบกับช่วงปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ มีอัตราการเปลี่ยนแปลงลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๐.๓ เนื่องจากมีการส่งเสริมการปลูกป่าและอนุรักษ์ป่าเพิ่มมากขึ้น โดยในปี ๒๕๖๔ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ป่าไม้ จำนวน ๑๕.๗๐ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๙ ของพื้นที่ภาค หรือร้อยละ ๑๕.๔ ของพื้นที่ป่าไม้ทั้งประเทศ ซึ่งมากกว่าปี ๒๕๕๙ จำนวน ๕๐,๐๐๐ ไร่ โดยจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่จังหวัดมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดมุกดาหาร รองลงมาคือ จังหวัดเลย และจังหวัดชัยภูมิ ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๓ : พื้นที่ป่าไม้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กลุ่มจังหวัด	เนื้อที่ทั้งหมด (ล้านไร่)	พื้นที่ป่าไม้ (ล้านไร่)						อัตราการเปลี่ยนแปลง พื้นที่ป่าไม้		สัดส่วน พื้นที่ป่าไม้ กลุ่มจังหวัดต่อ พื้นที่ป่าไม้ภาค (ร้อยละ)
		๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๕๕-๕๙	๒๕๖๐-๖๔	
อีสานตอนบน ๑	๒๑.๔๗	๓.๔๕	๓.๔๕	๔.๔๖	๓.๔๔	๓.๔๔	๓.๔๓	-๐.๗	-๐.๑	๒๑.๙
อีสานตอนบน ๒	๑๒.๑๖	๒.๔๒	๒.๔๑	๒.๔๑	๒.๔๐	๒.๓๙	๒.๓๘	-๒.๐	-๐.๓	๑๕.๒
อีสานตอนกลาง	๑๙.๖๔	๑.๕๕	๑.๕๕	๑.๕๘	๑.๕๙	๑.๕๙	๑.๕๙	๐.๗	๐.๖	๑๐.๑
อีสานตอนล่าง ๑	๓๒.๓๒	๕.๓๕	๕.๑๐	๕.๔๘	๕.๕๐	๕.๕๐	๕.๕๑	๐.๗	๐.๕	๓๕.๐
อีสานตอนล่าง ๒	๑๙.๙๔	๒.๘๘	๒.๘๕	๒.๘๒	๒.๘๒	๒.๘๑	๒.๘๐	-๐.๔	-๐.๕	๑๗.๙
ภาคอีสาน	๑๐๕.๕๓	๑๕.๖๕	๑๕.๖๖	๑๕.๗๕	๑๕.๗๕	๑๕.๗๒	๑๕.๗๐	-๐.๓	๐.๑	๑๐๐.๐
รวมทั้งประเทศ	๓๒๓.๕๓	๑๐๒.๑๗	๑๐๒.๑๖	๑๐๒.๔๙	๑๐๒.๔๘	๑๐๒.๓๕	๑๐๒.๒๑			

ที่มา : สำนักจัดการที่ดินป่าไม้ กรมป่าไม้

๒) ปริมาณกักเก็บน้ำในเขื่อนขนาดใหญ่ถึงแม้ว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นแต่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรตลอดทั้งปี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีปริมาณน้ำท่ารายปี ๖๑,๕๑๓ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ๑๒ แห่ง ความจุในการกักเก็บน้ำ ๘,๓๖๘ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๑๓.๖ ของปริมาณน้ำท่ารายปี และในช่วงปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ มีอัตราการเปลี่ยนแปลงปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๒๒.๗ ซึ่งมีอัตราการเปลี่ยนแปลงปริมาณกักเก็บมากกว่าช่วงปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ โดยในปี ๒๕๖๔ อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของภาค มีปริมาณการกักเก็บ ๕,๕๗๔ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๖๖.๖ ของความจุทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๙ ซึ่งมีปริมาณการกักเก็บ ๓,๗๙๖ ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๔ ของความจุทั้งหมด โดยอ่างเก็บน้ำตอนกลางและตอนล่างของภาคมีอัตราการเปลี่ยนแปลงปริมาณน้ำเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ไม่สามารถทำนาปรังได้ เนื่องจากมีการบริหารจัดการน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคในฤดูแล้ง

ตารางที่ ๑๔ : ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หน่วย : ล้านลูกบาศก์เมตร

อ่างเก็บน้ำ	ความจุ กักเก็บ	ปี ๒๕๕๙	ปี ๒๕๖๐	ปี ๒๕๖๑	ปี ๒๕๖๒	ปี ๒๕๖๓	ปี ๒๕๖๔	อัตราการ เปลี่ยนแปลง (๕๕-๕๙)	อัตราการ เปลี่ยนแปลง (๖๐-๖๔)
ห้วยหลวง	๑๓๖	๓๕	๑๐๒	๑๐๑	๕๙	๕๙	๕๘	-๑.๙	๕๐.๔
น้ำอูน	๗๘๐	๑๙๑	๒๕๕	๔๖๓	๓๙๙	๒๗๖	๒๓๓	๑.๕	๒๔.๕
น้ำพุง	๒๐๐	๖๗	๖๒	๑๓๑	๑๑๘	๘๘	๘๘	-๗.๙	๒๒.๗
จุฬารัตน์	๑๘๑	๘๔	๑๕๓	๑๕๖	๑๒๒	๔๕	๑๔๕	-๙.๙	๑๙.๓
อุบลรัตน์	๔,๖๔๐	๗๓๐	๒,๑๑๒	๒,๑๒๔	๗๗๒	๔๙๒	๑,๔๙๕	๓๐.๕	๓๘.๑
ลำปาว	๒,๔๕๐	๙๐๘	๑,๐๙๑	๑,๗๐๘	๑,๑๔๔	๑,๔๐๘	๙๔๖	-๘.๕	๒๒.๕
ลำตะคอง	๔๔๕	๑๒๓	๑๑๘	๑๙๑	๒๔๘	๑๕๕	๓๔๕	-๔.๒	๑๑.๖
ลำพระเพลิง	๒๔๒	๘๗	๗๑	๑๓๘	๗๕	๒๒	๑๕๕	๒๙.๒	๙๕.๖
มูลบน	๓๕๐	๔๘	๗๐	๑๐๘	๖๙	๔๙	๑๔๑	๑๓.๐	๒๒.๔
ลำแจะ	๓๒๕	๙๘	๑๒๘	๑๙๙	๑๖๓	๘๕	๒๔๓	๓.๖	๑๖.๐
ลำนางรอง	๑๙๗	๖๖	๖๓	๗๗	๓๙	๒๓	๙๙	-๔.๕	-๐.๓
สิรินธร	๑,๙๖๖	๑,๓๓๗	๑,๕๘๓	๑๕๖๕	๑๒๐๖	๑๗๑๐	๑๖๒๖	-๑.๓	๐.๕
รวมทั้งสิ้น	๑๑,๙๑๑	๓,๗๗๕	๕,๘๐๗	๖,๙๖๑	๔,๔๑๔	๔,๔๑๓	๕,๕๗๔	-๒.๗	๒๒.๗
ร้อยละของ ความจุ	๑๐๐.๐	๓๑.๗	๔๘.๘	๕๘.๔	๓๗.๑	๓๗.๐	๔๖.๘		

ที่มา : กรมชลประทาน

หมายเหตุ ณ วันที่ ๑ มกราคม ของแต่ละปี

๓) คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติได้รับผลกระทบจากการเติบโตของเมืองและการผลิตทางการเกษตร แหล่งน้ำสำคัญ ๑๒ แห่ง ได้แก่ ลำน้ำชี ลำปาว ลำน้ำมูล น้ำอูน น้ำสงคราม ลำชี ลำเสียว ลำน้ำเลย น้ำพอง ลำตะคองตอนบน ลำตะคองตอนล่าง และหนองหาร โดยในปี ๒๕๖๔ คุณภาพน้ำดีจำนวน ๗ แห่ง ได้แก่ ลำน้ำพอง น้ำสงคราม ลำตะคองตอนบน เสียว เลย อูน และหนองหาร ซึ่งแหล่งน้ำที่มีคุณภาพน้ำดีใกล้เคียงกับปี ๒๕๕๙ โดยลำน้ำพอง มีคุณภาพดีขึ้น ส่วนลำน้ำมูล และลำชี มีคุณภาพเพียงพอใช้ และมีแหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ จำนวน ๔ แห่ง ได้แก่ ลำน้ำชี น้ำมูล ลำปาว และลำชี โดยมีแหล่งน้ำลำตะคอง ตอนล่าง ยังเป็นแหล่งน้ำที่มีคุณภาพน้ำเสื่อมโทรมมาโดยตลอด ทั้งนี้แหล่งกำเนิดน้ำเสียส่วนใหญ่มาจากชุมชนเมือง การทำปศุสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การชะล้างหน้าดิน และจากพื้นที่ทำการเกษตร อาทิ นาข้าว ไร่มันสำปะหลัง และไร่อ้อย

ตารางที่ ๑๕ : คุณภาพแหล่งน้ำของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แหล่งน้ำ	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔
พอง	พอใช้	เสื่อมโทรม	พอใช้	พอใช้	พอใช้	ดี
ชี	พอใช้	พอใช้	พอใช้	พอใช้	ดี	พอใช้
มูล	ดี	พอใช้	พอใช้	พอใช้	ดี	พอใช้
สงคราม	ดี	ดี	ดี	ดี	ดี	ดี
ลำตะคองตอนบน	ดี	พอใช้	พอใช้	พอใช้	ดี	ดี
ลำตะคองตอนล่าง	เสื่อมโทรม	เสื่อมโทรม	เสื่อมโทรม	เสื่อมโทรม	เสื่อมโทรม	เสื่อมโทรม
ลำปาว	พอใช้	พอใช้	พอใช้	เสื่อมโทรม	ดี	พอใช้
เสียว	ดี	พอใช้	พอใช้	พอใช้	ดี	ดี
เลย	ดี	พอใช้	พอใช้	ดี	ดี	ดี
อุบล	ดี	พอใช้	ดี	ดี	ดี	ดี
ลำชี	ดี	ดี	ดี	พอใช้	ดี	พอใช้
หนองหาร	ดี	ดี	ดี	ดี	ดี	ดี

ที่มา : รายงานสถานการณ์มลพิษประเทศไทย กรมควบคุมมลพิษ

๔) แนวโน้มการใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการจัดการขยะมูลฝอยมีมากขึ้น โดยในช่วงปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ อัตราการเกิดปริมาณขยะมูลฝอยมีแนวโน้มลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๒.๗ ลดลงเมื่อเทียบกับช่วงปี ๒๕๕๗ - ๒๕๕๙ เท่ากับ ๐.๙ และมีอัตราการกำจัดขยะที่ถูกต้องตามหลักวิชาการเพิ่มขึ้นเฉลี่ยจากร้อยละ ๑.๑ เป็นร้อยละ ๒๔.๖ และมีอัตราการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นเฉลี่ยจากร้อยละ ๔.๔ เป็นร้อยละ ๒๐.๖ โดยในปี ๒๕๖๔ ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้น ๖.๑๗ ล้านตัน ปริมาณขยะมูลฝอยที่กำจัดถูกต้อง ๑.๑๑ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๐ ของปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นของภาค และปริมาณขยะมูลฝอยถูกนำไปใช้ประโยชน์ ๒.๓๘ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๐ ของปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นทั้งภาค มีปริมาณขยะมูลฝอยลดลงจากปี ๒๕๕๙ จำนวน ๑.๑๓ ล้านตัน จังหวัดที่มีปริมาณขยะมากที่สุดคือ จังหวัดนครราชสีมา อุบลราชธานี บุรีรัมย์ และขอนแก่น ตามลำดับ สาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยลดลง เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ มีการควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศมายังประเทศไทย รวมถึงมาตรการให้ปฏิบัติงานที่บ้าน (Work from Home) การสั่งอาหารผ่านระบบบริการส่งอาหาร (Food Delivery) นอกจากนี้ มีโครงการเปลี่ยนพลาสติกเป็นบุญที่กำหนดให้นำพลาสติกเป้าหมายกลับมาใช้ประโยชน์อย่างน้อยร้อยละ ๕๐.๐ รวมถึงมีการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ในกระบวนการผลิตไฟฟ้า

ตารางที่ ๑๖ : ปริมาณขยะ การกำจัดขยะ และการใช้ประโยชน์จากขยะภาค

รายการ	ปี						อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)	
	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๕๗-๒๕๕๙	๒๕๖๐-๒๕๖๔
ปริมาณการเกิดขยะ (ล้านตันต่อปี)								
อีสานตอนบน ๑	๑.๒๘	๑.๓๑	๑.๓๔	๑.๓๕	๑.๑๒	๑.๐๙	๐.๕	-๒.๙
อีสานตอนบน ๒	๐.๗๒	๐.๖๙	๐.๗๘	๐.๗๘	๐.๖๕	๐.๕๘	-๒.๐	-๓.๗
อีสานตอนกลาง	๑.๗๔	๑.๖๙	๑.๘๔	๑.๘๔	๑.๓๑	๑.๓๐	-๑.๐	-๔.๒
อีสานตอนล่าง ๑	๒.๓๕	๒.๓	๒.๓๔	๒.๓๗	๒.๒๒	๒.๐๘	-๙.๑	-๒.๐
อีสานตอนล่าง ๒	๑.๒๑	๑.๓๒	๑.๔๗	๑.๔๗	๑.๑๗	๑.๑๒	-๓.๐	๐.๘
รวมอีสาน	๗.๓	๗.๓๑	๗.๗๗	๗.๘๑	๖.๔๗	๖.๑๗	-๐.๙	-๒.๗
การกำจัดขยะที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ (ล้านตันต่อปี)								
อีสานตอนบน ๑	๐.๑๙	๐.๕	๐.๑๙	๐.๒๔	๐.๒๓	๐.๒๓	๐.๐	๑๓.๕
อีสานตอนบน ๒	๐.๐๙	๐.๓๔	๐.๐๕	๐.๐๕	๐.๐๗	๐.๐๗	-๑.๗	๖๖.๕
อีสานตอนกลาง	๐.๑๓	๐.๒๘	๐.๓๒	๐.๒๕	๐.๓๐	๐.๒๙	๑๑.๐	๓๘.๒
อีสานตอนล่าง ๑	๐.๓๒	๐.๘๘	๐.๓๕	๐.๒๑	๐.๒๔	๐.๒๙	๖.๓	๔๒.๐
อีสานตอนล่าง ๒	๐.๓๑	๐.๔๙	๐.๒๗	๐.๒๑	๐.๒๓	๐.๒๓	๑.๕	๑๔.๑
รวมอีสาน	๑.๐๔	๒.๔๙	๑.๑๘	๐.๙๖	๑.๐๗	๑.๑๑	๑.๑	๒๔.๖
การใช้ประโยชน์จากขยะ (ล้านตันต่อปี)								
อีสานตอนบน ๑	๐.๕	๐.๒๒	๐.๖๘	๐.๘๑	๐.๔๕	๐.๓๗	๒๓.๒	๑๘.๖
อีสานตอนบน ๒	๐.๒๔	๐.๑๑	๐.๓๕	๐.๖๒	๐.๓๑	๐.๓๑	-๑๐.๔	๒๕.๗
อีสานตอนกลาง	๐.๓๑	๐.๔๗	๑	๑.๐๕	๐.๕๖	๐.๕๒	-๕.๓	๑๗.๒
อีสานตอนล่าง ๑	๐.๒๘	๐.๓๙	๑.๐๑	๑.๓	๑.๑๓	๑.๐๒	๑๒.๙	๔๐.๕
อีสานตอนล่าง ๒	๐.๑๑	๐.๔๒	๐.๗๕	๑.๐๖	๐.๕๖	๐.๕๖	-๔.๗	๖๗.๑
รวมอีสาน	๑.๔๔	๑.๖๑	๓.๗๙	๔.๘๔	๓.๐๑	๒.๗๘	๔.๔	๒๐.๖

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ

๒.๓.๒ ภัยพิบัติ

๑) ปัญหาหมอกควันมีแนวโน้มเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปีมีสาเหตุจากไฟป่าและกิจกรรมการผลิตภาคเกษตร ถึงแม้ว่าในช่วงปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ จะมีอัตราการเกิดไฟป่าลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๘.๖ เมื่อเทียบกับในช่วงปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ ซึ่งมีอัตราการเกิดไฟป่าเฉลี่ยร้อยละ ๒๔.๘ โดยในปี ๒๕๖๔ เกิดไฟไหม้ป่าจำนวน ๗๔๓ ครั้ง ลดลงจากปี ๒๕๕๙ ที่มีจำนวน ๘๑๗ ครั้ง และพื้นที่ถูกไฟไหม้ ลดลง ๑๖,๒๑๓ ไร่ โดยระหว่างปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ เกิดไฟไหม้ป่าเฉลี่ย ๙๗๒ ครั้งต่อปี คิดเป็นพื้นที่ที่ถูกไฟไหม้เฉลี่ย ๑๕,๐๘๗ ไร่ต่อปี ส่วนปัญหาหมอกควันของภาค นอกจากเกิดจากไฟป่า ยังมีผลจากการเผาหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตอ้อยและการเตรียมพื้นที่เพื่อทำการเกษตรทั้งภายในภาคและจากนอกภาค โดยในปี ๒๕๖๔ จังหวัดที่มีการเกิดไฟไหม้ป่าและพื้นที่ถูกไฟไหม้มากที่สุดคือ ชัยภูมิ เลย หนองบัวลำภู และขอนแก่น ตามลำดับ

ตารางที่ ๑๗ : จำนวนครั้งและพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้

จำนวนครั้ง/พื้นที่ป่าถูกไฟไหม้	ปี						อัตราการเปลี่ยนแปลง (๒๕๕๕-๒๕๕๙)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (๒๕๖๐-๒๕๖๔)
	ปี ๒๕๕๕	ปี ๒๕๖๐	ปี ๒๕๖๑	ปี ๒๕๖๒	ปี ๒๕๖๓	ปี ๒๕๖๔		
จำนวนครั้งการเกิดไฟไหม้ป่า	๑,๕๖๐	๘๗๘	๘๘๓	๑,๐๔๖	๑,๓๑๐	๗๔๓	๒๔.๘	-๘.๖
จำนวนพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้ (ไร่)	๒๖,๗๐๙	๙,๖๘๗	๙,๖๙๙	๒๓,๓๙๗	๒๑,๙๓๔	๑๐,๕๑๖	๓๓.๑	๓.๘

ที่มา : สถานีควบคุมไฟป่า กรมป่าไม้

๒) ภัยพิบัติอุทกภัยและภัยแล้งยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๓ มีอัตราการเปลี่ยนแปลงของจำนวนหมู่บ้านที่ประสบอุทกภัย เท่ากับ ๒๙๒.๐ เพิ่มขึ้นจากช่วงปี ๒๕๕๗ - ๒๕๕๙ ซึ่งมีค่าเท่ากับ ๒๓๗.๑ มักเกิดขึ้นในบริเวณตอนล่างของภาคและพื้นที่ลุ่มต่ำริมลำน้ำชีและลำน้ำมูล ซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรมสำคัญของภาค ส่วนปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคและการเกษตรเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะบริเวณตอนกลางและตอนล่างของภาค เนื่องจากระบบส่งน้ำและกระจายน้ำยังขาดประสิทธิภาพ ทั้งนี้อัตราการเปลี่ยนแปลงปริมาณฝนเฉลี่ยของภาคมีค่าเฉลี่ยลดลง เท่ากับ ๒.๒ ในช่วงปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๓ ในช่วงปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ ซึ่งมีอัตราการเปลี่ยนแปลงปริมาณฝนเฉลี่ย เท่ากับ ๒.๖๓

ตารางที่ ๑๘ : ปัญหาภัยพิบัติของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รายการ	ปี					อัตราการเปลี่ยนแปลง ๒๕๕๕-๒๕๕๙	อัตราการเปลี่ยนแปลง ๒๕๖๐-๒๕๖๓
	๒๕๕๕	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓		
ผู้ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย							
- จำนวนหมู่บ้าน	๖,๒๙๗	๒๒,๘๐๒	๔,๖๙๙	N/A	๔,๑๖๔	๒๓๗.๑	๒๙๒.๐
- จำนวนครัวเรือน (ล้านครัวเรือน)	๐.๐๘	๐.๕๙	๐.๑๑	N/A	๐.๒๗	๓๐๓.๗	๕.๓
ผู้ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง							
- จำนวนหมู่บ้าน	๒,๖๑๐	๔๑๘	๐	๗,๕๘๓	๔,๒๒๒	-๓๒.๕	-๙.๗
- จำนวนครัวเรือน (ล้านครัวเรือน)	๐.๗๖	๐.๐๒	๐	N/A	N/A	-๑๘.๘	-๑๔.๑
ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย	๑,๒๙๙	๑,๕๘๑	๑,๒๒๒	๑,๑๐๕	๑,๑๒๖	๒.๖	-๒.๒

ที่มา : ประมวลข้อมูลตามกลุ่มพื้นที่ จากข้อมูลรายจังหวัดของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย

หมายเหตุ : ปี ๒๕๖๑ ไม่มีการประกาศเขตการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน (ภัยแล้ง) ในพื้นที่

ปี ๒๕๖๒ ไม่มีการประกาศเขตการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน (อุทกภัย) ในประเทศไทย

และไม่แสดงข้อมูลภัยแล้งระดับครัวเรือนและราษฎร

ปี ๒๕๖๓ ไม่แสดงข้อมูลภัยแล้งระดับครัวเรือนและราษฎร

๒.๔ ผลการพัฒนาภาคในช่วงที่ผ่านมา

การขับเคลื่อนการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วง ๓ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ โดยใช้แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นกรอบในการจัดทำแผนงานโครงการภายใต้แผนงานบูรณาการ พัฒนาพื้นที่ระดับภาค แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดและจังหวัด รวมถึงการดำเนินงานตามภารกิจปกติของกระทรวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการในพื้นที่ให้สอดคล้องเชื่อมโยงกับประเด็นการพัฒนาภาค และร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่เป้าหมายการพัฒนา ให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์ โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดการพัฒนาและค่าเป้าหมายรวม ได้แก่ ๑) อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ๒) สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้

ตารางที่ ๑๙ : ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานรวม

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายและผลการดำเนินงาน	๒๕๖๒	๒๕๖๓
อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ค่าเป้าหมาย	ขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๓.๕	ขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๓.๕
	ผลการดำเนินงาน	ร้อยละ ๐.๑๒	หดตัวร้อยละ ๑.๔
สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ค่าเป้าหมาย	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๔๖	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๔๖
	ผลการดำเนินงาน	๐.๔๓๖	N/A

ผลการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วง ๔ ปีแรกของแผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (๒๕๖๐ - ๒๕๖๓) พบว่า อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคบรรลุตามเป้าหมายในปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๑ ภาคมีอัตราเติบโตทางเศรษฐกิจสูงกว่าเป้าหมายที่กำหนดร้อยละ ๐.๑ และ ๐.๔ ตามลำดับ เป็นผลมาจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการเติบโตจากภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตร ส่วนในปี ๒๕๖๒ และ ๒๕๖๓ การเจริญเติบโตไม่บรรลุตามเป้าหมายเนื่องจากภาคประสบปัญหาภัยแล้งอย่างรุนแรงมีผลต่อการผลิตภาคเกษตรซึ่งเป็นสาขาการผลิตหลักของภาค และผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ส่งผลกระทบต่อภาคบริการ สำหรับความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของภาคลดลงบรรลุตามเป้าหมายโดยสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ในปี ๒๕๖๒ เท่ากับ ๐.๔๓๖ ซึ่งลดลงต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดที่ ๐.๔๔๖ โดยมีผลการพัฒนาภาคตามประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

๒.๔.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ บริหารจัดการน้ำให้เพียงพอต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

ผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ที่ ๑ ในช่วง ๔ ปีของแผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (๒๕๖๐ - ๒๕๖๓) พบว่าการแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำและการบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต โดยหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องสามารถเพิ่มพื้นที่ชลประทานได้ทั้งสิ้น ๕๖๕,๓๒๗ ไร่ หรือเฉลี่ยปีละ ๑๔๑,๓๓๒ ไร่ บรรลุค่าเป้าหมายที่กำหนดให้เพิ่มพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้นปีละ ๑๒๐,๐๐๐ ไร่ รวมทั้งยังได้ปริมาณกักเก็บน้ำและพื้นที่รับประโยชน์จากการพัฒนาเพิ่มขึ้น

ตารางที่ ๒๐ : ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานรวม ยุทธศาสตร์ที่ ๑

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายและผลการดำเนินงาน	๒๕๖๒	๒๕๖๓
พื้นที่ชลประทาน	ค่าเป้าหมาย	เพิ่มขึ้น ๑๒๐,๐๐๐ ไร่	เพิ่มขึ้น ๑๒๐,๐๐๐ ไร่
	ผลการดำเนินงาน	๑๓๑,๑๒๑ ไร่	๑๓๘,๕๓๓ ไร่

ผลการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๑ สรุปได้ดังนี้

๑) การพัฒนาแหล่งน้ำเดิมและแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำ โดยการปรับปรุงอ่างเก็บน้ำ หนอง ผาย และพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติ ด้วยการสร้างแหล่งกักเก็บ (แก้มลิง) อ่างเก็บน้ำ ผาย ซึ่งสามารถเพิ่มปริมาณการกักเก็บได้ทั้งสิ้น ๒๔๒.๗๙ ล้านลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้ มีการพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลให้สามารถนำขึ้นมาใช้เป็นแหล่งน้ำต้นทุนหรือแหล่งน้ำดิบสำหรับประปาหมู่บ้านเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค ซึ่งปัจจุบันภาคมีปริมาณน้ำบาดาลที่กักเก็บรวม ๒๔๑,๓๑๒ ล้านลูกบาศก์เมตร และมีปริมาณการใช้น้ำบาดาล รวม ๔,๖๘๐ ล้านลูกบาศก์เมตร

๒) การพัฒนาระบบส่งและกระจายน้ำ โดยดำเนินการก่อสร้างระบบสูบน้ำ อาคาร บังคับน้ำ คลองส่งน้ำ ไปยังพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้มีพื้นที่ชลประทานของภาคเพิ่มขึ้น ๒๗๔,๕๕๔ ไร่ ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนพัฒนาภาค ที่มีการกำหนดการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ชลประทานปีละ ๑๒๐,๐๐๐ ไร่

๓) การบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการเชิงลุ่มน้ำทั้งระบบ โดยดำเนินการในระดับลุ่มน้ำให้มีความสมดุลระหว่างการใช้น้ำทุกกิจกรรมกับปริมาณน้ำต้นทุน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน และมีการจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำทั้งในระยะเร่งด่วนและระยะยาวเพื่อป้องกันความเสียหายจากอุทกภัยและภัยแล้ง ซึ่งสามารถเพิ่มพื้นที่รับประโยชน์ทั้งสิ้น ๒.๕๘ ล้านไร่

๒.๔.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การแก้ปัญหาความยากจนและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ที่ ๒ ในช่วง ๔ ปี ของแผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (๒๕๖๐ – ๒๕๖๓) พบว่า การแก้ปัญหาความยากจนมีความก้าวหน้าอย่างมาก โดยในปี ๒๕๖๒ สัดส่วนคนจนของภาคลดลงเหลือร้อยละ ๘.๔ บรรลุค่าเป้าหมายที่ตั้งไว้คือ ลดลงเหลือร้อยละ ๑๒.๒ สำหรับปี ๒๕๖๓ ผลการดำเนินงานมีค่าใกล้เคียงกับค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือลดลงเหลือร้อยละ ๑๑.๕

ตารางที่ ๒๑ : ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานรวม ยุทธศาสตร์ที่ ๒

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายและผลการดำเนินงาน	๒๕๖๒	๒๕๖๓
สัดส่วนคนจน	ค่าเป้าหมาย	ลดลงเหลือ ร้อยละ ๑๒.๒	ลดลงเหลือ ร้อยละ ๑๑.๕
	ผลการดำเนินงาน	ร้อยละ ๘.๔	ร้อยละ ๑๑.๕

ผลการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๒ สรุปได้ดังนี้

๑) การพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ประกอบด้วย

- การพัฒนาอาชีพและรายได้ของคนจน โดยดำเนินการฝึกอบรมอาชีพเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ตลอดจนพัฒนาศักยภาพเกษตรกรและผู้มีรายได้น้อย พัฒนาอาชีพและรายได้ของคนยากจน พัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมสู่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ จัดตั้งกองทุนชุมชนหนุนเสริมอาชีพผู้มีรายได้น้อยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) เพื่อให้หมู่บ้านมีกองทุนชุมชนที่สามารถหนุนเสริมอาชีพผู้มีรายได้น้อย จำนวน ๒,๖๗๘ หมู่บ้าน และผู้มีรายได้น้อยสามารถเข้าถึงแหล่งทุนในการประกอบอาชีพ

- การพัฒนาคุณภาพชีวิตและจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส โดยปรับปรุงสถานที่บริการผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสให้เป็นอารยสถาปัตยกรรม จำนวน ๑๐ แห่ง พัฒนามาตรฐานการให้บริการและดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยพัฒนาคลินิกผู้สูงอายุให้มีมาตรฐานผ่านเกณฑ์การประเมินของกรมการแพทย์ และตำบลมีระบบการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว (LTC) ในชุมชน และจัดกิจกรรมยุติธรรมเชิงรุกสร้างสุขให้ประชาชนสนับสนุนศูนย์ยุติธรรมชุมชนนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้เพื่อระงับข้อพิพาทในเรื่องหนี้หรือระบบ

- การพัฒนาศักยภาพคนและเครือข่ายองค์กรชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้ผู้นำในขบวนการชุมชนมีทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ และขีดความสามารถในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ๘๐๗ ตำบล

๒) การพัฒนาระบบป้องกันและควบคุมโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี ในพื้นที่เสี่ยง โดยดำเนินกิจกรรมการรณรงค์กำจัดปัญหาพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี เพื่อคัดกรองพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีในประชาชนกลุ่มเสี่ยง ประชาชนกลุ่มเสี่ยงอายุ ๔๐ ปีขึ้นไปได้รับการตรวจคัดกรองด้วย อัลตราซาวด์ พร้อมกำจัดสิ่งปนื้อกให้ถูกต้องในพื้นที่เสี่ยงและจัดการเรียนการสอนในพื้นที่เสี่ยง

๓) การพัฒนาโภชนาการแม่และเด็ก โดยมีการเฝ้าระวัง ติดตาม แก้ไขภาวะ โภชนาการ และพัฒนาการเด็ก ให้หญิงตั้งครรภ์โลหิตจางไม่เกินร้อยละ ๒.๐ ทารกแรกเกิดมีภาวะขาดสาร ไอโอดีนลดลงร้อยละ ๒.๐ และเด็กอายุ ๖ เดือน – ๕ ปี ได้รับธาตุเหล็กอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๙๐.๐ ของประชากรเด็กในภาค

๒.๔.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ สร้างความเข้มแข็งฐานเศรษฐกิจภายในควบคู่กับการแก้ปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ที่ ๓ ในช่วง ๔ ปี ของแผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (๒๕๖๐ – ๒๕๖๓) พบว่า เศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ขยายตัวเฉลี่ยเพียงร้อยละ ๑.๕ ซึ่งต่ำกว่า ค่าเป้าหมาย เป็นผลจากการชะลอตัวของภาคเกษตรและภาคการค้า สำหรับภาคเกษตร ขยายตัวชะลอลง เหลือร้อยละ ๑.๑ ต่ำกว่าค่าเป้าหมาย เนื่องจากผลผลิตข้าวและอ้อยมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำ จากการได้รับ ผลกระทบภัยแล้ง รวมทั้งพื้นที่เกษตรส่วนใหญ่อยู่นอกพื้นที่ชลประทานอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ อย่างไรก็ตามในพื้นที่ มีการนำความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการยกระดับการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มมากขึ้น สำหรับการอนุรักษ์และส่งเสริมการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ให้คงความอุดมสมบูรณ์ยังต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนด ไม่สามารถเพิ่มพื้นที่ป่าไม้เป็นร้อยละ ๑๕.๐ ต่อพื้นที่ภาคได้ เนื่องจากมีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตร และ เกิดไฟไหม้ป่าเป็นประจำทุกปี โดยในปี ๒๕๖๒-๒๕๖๔ มีพื้นที่ป่าไม้เพียงร้อยละ ๑๔.๙ ต่อพื้นที่ภาค

ตารางที่ ๒๒ : ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานรวม ยุทธศาสตร์ที่ ๓

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายและ ผลการดำเนินงาน	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔
อัตราการเจริญเติบโต เศรษฐกิจ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ค่าเป้าหมาย	ขยายตัวไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	ขยายตัวไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	ขยายตัวไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕
	ผลการดำเนินงาน	ร้อยละ ๐.๑๒	หดตัวร้อยละ ๑.๔	N/A
อัตราการขยายตัวการผลิต ภาคเกษตร	ค่าเป้าหมาย	ขยายตัวไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๕	ขยายตัวไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๕	ขยายตัวไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๕
	ผลการดำเนินงาน	หดตัวร้อยละ ๓.๖	หดตัวร้อยละ ๑.๑	N/A
พื้นที่ป่าไม้	ค่าเป้าหมาย	ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๕.๐ ต่อพื้นที่ภาค	ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๕.๐ ต่อพื้นที่ภาค	ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๕.๐ ต่อพื้นที่ภาค
	ผลการดำเนินงาน	ร้อยละ ๑๔.๙	ร้อยละ ๑๔.๙	ร้อยละ ๑๔.๙

ผลการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๓ สรุปได้ดังนี้

๑) การเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้สู่มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มีการนำนวัตกรรมมาใช้ในการแปรรูปข้าวหอมมะลิให้มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น การผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรปลอดภัย และการยกระดับกลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้สู่มาตรฐานสินค้าอย่างครบวงจร รวมทั้งการเชื่อมโยงตลาดข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้

๒) การส่งเสริมการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเกษตรไปสู่สินค้าชนิดใหม่ตามศักยภาพพื้นที่ การเพิ่มศักยภาพการผลิตโคเนื้อและโคนมคุณภาพสูง รวมทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ โคนุนโพนอย่างคำด้วยนวัตกรรมสร้างสรรค์

๓) การส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานชีวภาพ (Bioeconomy) ให้เป็นฐานรายได้ใหม่ที่สำคัญของภาค โดยสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย ได้สนับสนุนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชีวภาพ พัฒนาองค์ความรู้ และนวัตกรรม ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการของภาค รวมทั้งมติคณะกรรมการรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจครั้งที่ ๑/๒๕๖๓ เมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๖๓ ได้เห็นชอบกรอบแนวคิดการพัฒนาเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeastern Economic Corridor : NeEC – Bioeconomy)

๔) โครงสร้างเศรษฐกิจปรับตัวไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการ โครงสร้างเศรษฐกิจของภาคประกอบด้วย ภาคเกษตรกรรม มีสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๒๐.๐ มีแนวโน้มที่ลดลง เมื่อเทียบกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่มีสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๒๓.๒ โดยภาคเกษตรกรรมยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้หลักให้กับภาค แต่ส่วนใหญ่เป็นพืชเชิงเดี่ยว เช่น ข้าว มันสำปะหลัง และอ้อย ซึ่งเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปเพิ่มมูลค่าและมีความเสี่ยงในการผลิตเนื่องจากมีความผันผวนต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศสูง ส่วนภาคอุตสาหกรรมมีบทบาทในการฐานรายได้ใหม่ให้กับภาคในอนาคต สินค้าอุตสาหกรรมที่สำคัญ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์อาหาร การผลิตเครื่องดื่ม การผลิตเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การผลิตสิ่งทอ การผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ และการผลิตกระดาษและผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปจากกระดาษ เป็นต้น แต่สินค้าที่ผลิตได้ส่วนใหญ่ส่งต่อไปแปรรูปเพิ่มมูลค่านอกภาค ส่วนสินค้าที่นำเข้ามาเพื่อส่งออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าผ่านแดนจากต่างประเทศ

๕) ภาคเป็นศูนย์กลางในการให้บริการสาธารณสุขกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีโรงพยาบาลระดับจังหวัดและอำเภอตามจังหวัดชายแดนให้บริการรักษาสุขภาพกับประชาชนจากประเทศเพื่อนบ้านตามหลักมนุษยธรรม ส่วนโรงพยาบาลขนาดใหญ่ในเมืองหลัก อาทิ จังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น และอุบลราชธานี มีการให้บริการกับกลุ่มผู้รับบริการที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน

๖) การอนุรักษ์และส่งเสริมการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ให้ความสำคัญอุดมสมบูรณ์และรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ต้นน้ำและป่าธรรมชาติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนาเพื่อบริหารจัดการพื้นที่ป่า ศึกษาชนิดพันธุ์ที่เหมาะสมต่อการฟื้นฟูป่าอนุรักษ์เสื่อมสภาพ จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า เพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลทางวิชาการ และเป็นแหล่งเผยแพร่การใช้ประโยชน์ไม้ขนาดเล็กและของป่า

๒.๔.๔ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ

ผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ที่ ๔ ในช่วง ๕ ปี ของแผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) พบว่า รายได้จากการท่องเที่ยวลดลง ซึ่งไม่บรรลุค่าเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ตั้งแต่ช่วงปลายปี ๒๕๖๒ – ๒๕๖๔ เป็นต้นมา ได้ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวขยายตัวเพียงร้อยละ ๒.๑ และหดตัวร้อยละ ๔๖.๘ และ ๔๔.๕ ตามลำดับ รายได้จากการท่องเที่ยวขยายตัวเพียงร้อยละ ๒.๖ และหดตัวร้อยละ ๕๑.๙ และ ๕๖.๒ ตามลำดับ

ตารางที่ ๒๓ : ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานรวม ยุทธศาสตร์ที่ ๔

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายและผลการดำเนินงาน	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔
อัตราการขยายตัวรายได้ การท่องเที่ยว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ค่าเป้าหมาย	ขยายตัวไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๐.๐	ขยายตัวไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๐.๐	ขยายตัวไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๐.๐
	ผลการดำเนินงาน	ร้อยละ ๒.๖	หดตัวร้อยละ ๕๑.๙	หดตัวร้อยละ ๕๖.๒

ผลการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๔ สรุปได้ดังนี้

๑) การส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่ ๆ เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น อาทิ พัฒนาและส่งเสริมสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์วิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนต้นแบบ (กลุ่มจังหวัดวิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง)

๒) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางระหว่างเมืองท่องเที่ยวหลักและเมืองรองเพิ่มขึ้น อาทิ การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง – เข็กกีฬา การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรม การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวยุคก่อนประวัติศาสตร์ การพัฒนาศักยภาพสถานที่ท่องเที่ยวตามเส้นทางโรมานติกูทและนาคีรูท เป็นต้น แต่ยังไม่สามารถสร้างรายได้หลักให้กับภาค

๒.๔.๕ ยุทธศาสตร์ที่ ๕ ใช้โอกาสจากการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมขนส่งที่เชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจหลักภาคกลางและพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เพื่อพัฒนาเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ ๆ ของภาค

ผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ที่ ๕ ในช่วง ๔ ปี ของแผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๓) ถึงแม้ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในภาพรวม ขยายตัวเฉลี่ยเพียงร้อยละ ๒.๖ ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมาย ที่ได้กำหนดค่าเป้าหมายในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ เศรษฐกิจขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๓.๕ เนื่องจากในปี ๒๕๖๒ และ ๒๕๖๓ ภาคประสบปัญหาภัยแล้งอย่างรุนแรง และการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ส่งผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวม อย่างไรก็ตาม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ในภาค อาทิ โครงข่ายคมนาคมทางอากาศ ระบบถนน และระบบราง มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ ๒๔ : ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานรวม ยุทธศาสตร์ที่ ๕

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายและผลการดำเนินงาน	๒๕๖๒	๒๕๖๓
อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ค่าเป้าหมาย	ขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๓.๕	ขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๓.๕
	ผลการดำเนินงาน	ร้อยละ ๐.๑๒	หดตัวร้อยละ ๑.๔

ผลการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๕ สรุปได้ดังนี้

๑) การเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการขนส่งทางอากาศ อาทิ การพัฒนาท่าอากาศยานขอนแก่น เพื่อให้สามารถรองรับปริมาณความต้องการการเดินทางและการขนส่งสินค้าทางอากาศเพิ่มขึ้นรวมทั้งส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว เป็นการก่อสร้างอาคารที่พักผู้โดยสารหลังใหม่ พื้นที่รวม ๔๐,๐๐๐ ตารางเมตร สามารถรองรับผู้โดยสารได้ ๒,๐๐๐ คน ต่อชั่วโมงหรือ ๕.๐ ล้านคนต่อปี

๒) การเชื่อมโยงระหว่างเมืองหลักและระหว่างฐานการผลิตหลักของประเทศ อาทิ โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ช่วงชุมทางถนนจิระ-ขอนแก่น โครงการรถไฟทางคู่ช่วงมาบะเตา-ชุมทางถนนจิระ โครงการก่อสร้างทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง (Motorway) สายบางปะอิน-สระบุรี-นครราชสีมา และโครงการที่จะดำเนินการในอนาคต อาทิ โครงการรถไฟความเร็วสูง ช่วงกรุงเทพ- นครราชสีมา โครงการรถไฟทางคู่สายใหม่ช่วงบ้านไผ่-มหาสารคาม-ร้อยเอ็ด-มุกดาหาร-นครพนม

๓) การพัฒนาเมืองชายแดนเพื่อรองรับการพัฒนาเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนของประเทศ ที่ผ่านมามีการพัฒนาเมืองชายแดนที่ได้รับการประกาศให้เป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (หนองคาย มุกดาหาร และนครพนม) เพื่อเป็นพื้นที่การลงทุนเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านโดยพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ ที่ดำเนินการแล้วเสร็จ เช่น ด้านศุลกากร โครงข่ายถนน และรถไฟเชื่อมโยงเพื่อนบ้าน เป็นต้น แต่ยังมีประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาเมืองและสิ่งอำนวยความสะดวก การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ไฟฟ้า ประปา และการเตรียมเมืองเข้าสู่เมืองอัจฉริยะ เพื่อรองรับการพัฒนาในอนาคต

๒.๔.๖ ยุทธศาสตร์ที่ ๖ พัฒนาความร่วมมือและใช้ประโยชน์จากข้อตกลงกับประเทศเพื่อนบ้านในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจตามแนวชายแดนและแนวระเบียงเศรษฐกิจ

ผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ที่ ๖ ในช่วง ๕ ปี ของแผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) พบว่า มูลค่าการค้าชายแดน มีการขยายตัวต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่ได้กำหนดที่ ร้อยละ ๒๐ โดยมีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๑ ต่อปี โดยเฉพาะปี ๒๕๖๒-๒๕๖๓ มูลค่าการค้าชายแดนหดตัวร้อยละ ๔.๗ และหดตัวร้อยละ ๑.๔ ตามลำดับ เนื่องจากความต้องการสินค้าของประเทศเพื่อนบ้านลดลง สำหรับในปี ๒๕๖๔ มูลค่าการค้าชายแดนมีการขยายตัวร้อยละ ๑๕.๐

ตารางที่ ๒๕ : ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานรวม ยุทธศาสตร์ที่ ๖

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายและผลการดำเนินงาน	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔
มูลค่าการค้าชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ค่าเป้าหมาย	ขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๒๐.๐	ขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๒๐.๐	ขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๒๐.๐
	ผลการดำเนินงาน	หดตัวร้อยละ ๔.๗	หดตัวร้อยละ ๑.๔	ขยายตัวร้อยละ ๑๕.๐

ผลการดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๖ สรุปได้ดังนี้

๑) การพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในพื้นที่หนองคาย มุกดาหาร และนครพนม โดยจังหวัดหนองคาย ได้ก่อสร้างเส้นทางหลวงหมายเลข ๒๑๒ อ.โพนพิสัย - บึงกาฬ ตอน ๑ ถนนสาย ก.ฝั่งเมืองหนองคาย และการก่อสร้างศุลกากรหนองคายและลานตรวจสินค้าแห่งใหม่พร้อมสิ่งปลูกสร้าง สำหรับจังหวัดมุกดาหาร ได้ก่อสร้างเส้นทางหลวงหมายเลข ๑๒ กาฬสินธุ์-บรรจบทางหลวงหมายเลข ๑๒ (บ้านนาไคร้) ตอน ๑ และตอน ๒ และจังหวัดนครพนม ก่อสร้างศูนย์การขนส่งชายแดนและด่านศุลกากรแห่งใหม่ พร้อมทั้งการก่อสร้างทางหลวงหมายเลข ๒๒ สกลนคร-นครพนม รวมทั้งโครงการก่อสร้างที่ทำการด่านศุลกากรท่าลี่และส่วนประกอบอื่น สำหรับการลงทุนในการพัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน มุกดาหาร นครพนม และ หนองคาย ปัจจุบันในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร และ หนองคาย ยังไม่มีเอกชนลงทุนเข้าพื้นที่กรมธนารักษ์ ซึ่งอยู่ระหว่างรอเสนอคณะกรรมการนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษพิจารณาแนวทางสนับสนุนให้เกิดการลงทุนในพื้นที่ราชพัสดุต่อไป

๒) การค้าชายแดนมีความสำคัญมากขึ้นต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของภาค โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ภาคมีสัดส่วนการค้าชายแดน ร้อยละ ๓๔.๒ ต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค เมื่อเทียบกับในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ มีสัดส่วนการค้าชายแดน ร้อยละ ๒๔.๒ ต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค มูลค่าการค้าชายแดนและผ่านแดน ด้านการค้าที่สำคัญของภาค ได้แก่ ด้านมุกดาหาร ด้านนครพนม ด้านหนองคาย และด้านพิบูลย์มังสาหาร (อุบลราชธานี) มีสัดส่วนต่อมูลค่าการค้าชายแดนและผ่านแดน เฉลี่ยร้อยละ ๔๖.๙ ๒๓.๔ ๑๗.๘ และ ๕.๔ ตามลำดับ โดยการค้าชายแดนกับ สปป.ลาว สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันดีเซล สินค้าปศุสัตว์อื่นๆ รถยนต์นั่ง เครื่องสำอาง เครื่องหอมและสบู่ และสินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ พลังงานไฟฟ้า ทองคำ ผักและของปรุงแต่งจากผัก ทองแดงและผลิตภัณฑ์ ในส่วนของการค้าผ่านแดนกับจีนตอนใต้ (กว่างสี) สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ ผลไม้สด แช่เย็น แช่แข็งและแห้ง เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ และสินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ หมวกคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ และ เครื่องรับ-ส่งสัญญาณและอุปกรณ์ติดตั้ง สำหรับการค้าผ่านแดนกับเวียดนาม สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ ผลไม้สดแช่เย็น แช่แข็ง และเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ และสินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องรับวิทยุโทรศัพท์ โทรเลข โทรศัพท์ และเคมีภัณฑ์อื่น ๆ

๓) การก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-สปป.ลาว แห่งที่ ๕ ณ จังหวัดบึงกาฬ เพื่อเชื่อมระหว่างบึงกาฬ-เมืองปากซัน แขวงบอลิคำไซ (สปป.ลาว) คาดว่าจะแล้วเสร็จ ในปี ๒๕๖๖

๓. บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อภาค

๓.๑ บริบทการเปลี่ยนแปลง

๓.๑.๑ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีผลต่อการผลิตและการดำรงชีวิตในอนาคต ในช่วงที่ผ่านมา ได้มีการเร่งพัฒนาและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อช่วยภาคเกษตรในการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตให้เกษตรกร และลดความเสี่ยงต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ รวมทั้งการต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ของภาค อาทิ อุตสาหกรรมชีวภาพ อุตสาหกรรมอาหาร

๓.๑.๒ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสู่สังคมสูงวัยมีผลต่อรูปแบบการผลิตทางการเกษตรที่ต้องพึ่งพิงเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลมากขึ้น การเข้าสู่สังคมสูงวัยของแรงงานเกษตรกรอย่างรวดเร็วประกอบกับแรงงานเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากขาดแคลนแรงงานหนุ่มสาวที่จะเข้ามาทดแทน ส่งผลต่อผลิตภาพแรงงานในภาคเกษตรลดลง ดังนั้นการผลิตภาคเกษตรจึงมีความจำเป็นต้องใช้เครื่องจักรกลและพึ่งพิงเทคโนโลยีทางการเกษตรมากขึ้น ตั้งแต่การไถนา การเก็บเกี่ยว และการนวดข้าว นอกจากนี้การส่งเสริมให้เกษตรกรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการผลิต โดยเฉพาะ Internet of Things (IoT) และเทคโนโลยีชีวภาพ จะเป็นเรื่องสำคัญสำหรับภาคเกษตรในการเพิ่มผลิตภาพแรงงานและเพิ่มมูลค่าการผลิต

๓.๑.๓ ความเป็นเมืองก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมในหลายมิติ ทั้งความสะดวกรวดเร็วด้านการคมนาคมขนส่ง การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการสาธารณะ และการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ การย้ายถิ่นฐานของประชากรเข้ามาอาศัยและดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมือง และมีการขยายตัวของเมืองที่รวดเร็ว ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของภาค อาทิ วิถีชีวิตและค่านิยมแบบเมือง ความผูกพันทางสังคมจากฐานทางประเพณีและวัฒนธรรมในอดีตลดลง ในขณะที่คนในภาคส่วนใหญ่มีความรู้และการศึกษาระดับประถมศึกษา ทักษะความรู้ในการประกอบอาชีพในเมืองยังไม่เพียงพอต่อการหารายได้เพื่อการดำรงชีพในระดับที่ดี จำเป็นที่จะต้องการพัฒนาคนให้มีความรอบรู้ สามารถดำเนินชีวิตได้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

๓.๑.๔ กระแสการดูแลสุขภาพด้วยวิถีธรรมชาติทำให้ภาคมีโอกาสในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนา ความนิยมของสังคมทั้งในประเทศไทยและของโลกที่ให้ความสนใจการดูแลสุขภาพ อาทิ การบริโภคอาหารปลอดภัยต่อสุขภาพ การใช้สมุนไพรในชีวิตประจำวัน และการรับประทานอาหารที่มีสมุนไพรเป็นส่วนประกอบได้สร้างโอกาสให้กับการผลิตทางการเกษตรของภาค โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดตอนบนและตอนล่างของภาคที่มีพื้นฐานการผลิตพืชสมุนไพรและมีภูมิปัญญาเกี่ยวกับพืชสมุนไพรอยู่มาก

๓.๑.๕ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีผลกระทบต่อการผลิตภาคเกษตร การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยพิบัติทางธรรมชาติของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและความรุนแรงสูงขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งภัยแล้ง ฝนทิ้งช่วง และอุทกภัย การผลิตภาคเกษตรของภาคพึ่งพิงน้ำฝนพื้นที่ชลประทานมีเพียง ร้อยละ ๑๒.๘ ของพื้นที่เกษตร การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทั้งดิน และป่าไม้ให้สมดุล เพื่อเป็นฐานการผลิตภาคเกษตร และพัฒนาแหล่งน้ำให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่เพื่อให้น้ำเพียงพอต่อการผลิตภาคเกษตร และการอุปโภคบริโภค

๓.๑.๖ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีชีวภาพมีผลให้ระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมดีขึ้น ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีวัสดุทำให้ภาคมีโอกาสสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรของภาค การนำเทคโนโลยีชีวภาพแบบง่ายมาใช้ในการผลิตภาคเกษตรมากขึ้น อาทิ การใช้สาร EM มาใช้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์และใช้เป็นยาป้องกันโรคแมลง ส่งผลให้เกษตรกรใช้สารเคมีลดลง และผลผลิตมีคุณภาพดีขึ้น ขณะเดียวกันยังช่วยฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้ งานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตวัสดุเครื่องใช้และบรรจุภัณฑ์ต่าง ๆ จากผลผลิตภาคเกษตร โดยเฉพาะขานอ้อยและมันสำปะหลัง ให้สามารถนำมาทำเครื่องเรือน และบรรจุภัณฑ์ต่าง ๆ แทนพลาสติก เช่น ถ้วยชาม ก่องและถุง เป็นต้น จะเป็นผลดีกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีผลผลิตเกษตรชนิดนี้จำนวนมาก ช่วยแก้ปัญหาราคาส่งผลผลิตและยังช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย

๓.๑.๗ โรคอุบัติใหม่มีผลต่อรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของคนในภาค
การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ส่งผลกระทบต่อการผลิตภาคเกษตรและภาคบริการ โดยเฉพาะสินค้าเกษตรที่ต้องพึ่งพาสถานที่ต่างประเทศเป็นหลัก อาทิ มะม่วง และกล้วยหอม ด้านท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน รูปแบบการผลิตของภาคมีแนวโน้มเปลี่ยนจากการพึ่งพาสถานที่ภายนอกเป็นตลาดภายในมากขึ้นและให้ความสำคัญกับการเพิ่มคุณภาพสินค้าและบริการเพื่อสร้างความต้องการสินค้าใหม่

๓.๒ บทวิเคราะห์สถานะแวดล้อมของภาค

๓.๒.๑ ศักยภาพและโอกาส

๑) แหล่งที่ตั้งของภาคอยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางของอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง (GMS) มีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน โดยเฉพาะถนนที่เป็นโครงข่ายเชื่อมโยงทั้งภายในภาค เชื่อมโยงระหว่างภาค และประเทศเพื่อนบ้าน สามารถขนส่งสินค้าและการโดยสารได้หลายทิศทาง ทั้งในเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (NSEC) และตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) เอื้อต่อการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลดีต่อการค้าไทย-ลาว และไทย-กัมพูชา และมีระบบการขนส่งทางอากาศที่สามารถเดินทางเชื่อมโยงในระดับประเทศ และในระดับนานาชาติ

๒) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ทำการเกษตรจำนวนมาก ถึงร้อยละ ๔๒.๘ ของพื้นที่การเกษตรของประเทศ และในพื้นที่ภาคสามารถปลูกพืชได้หลากหลาย โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ ซึ่งมีคุณภาพดีที่สุดของประเทศ นอกจากนี้ยังมีศักยภาพด้านปศุสัตว์ โดยเฉพาะการเลี้ยงโคนเนื้อโพนยางคำ และโคนเนื้อโคราชาวากิวที่มีชื่อเสียงและคุณภาพที่ดีที่สุดของประเทศ รวมทั้งยังเป็นฐานการผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตรของประเทศ ที่สามารถพัฒนาต่อยอดเพิ่มมูลค่าการผลิตได้อีกมาก

๓) มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์และหลากหลาย ทั้งในด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อาทิ แหล่งไดโนเสาร์ โบราณคดีบ้านเชียง โบราณสถานที่ยังคงอารยธรรมขอม อาทิ ปราสาทหินพิมาย ปราสาทพนมรุ้ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติที่สวยงาม อาทิ เขาใหญ่ ภูกระดึง ภูเขี้ยว รวมทั้งการรักษาประเพณีและวัฒนธรรม การแห่ปราสาทผึ้ง ผีตาโขน บุญบั้งไฟ งานช้างสุรินทร์ ที่โดดเด่นสามารถสร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ที่สามารถสร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวนานาชาติและนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มได้ นอกจากนี้ยังมีสินค้าพื้นเมืองที่มีคุณภาพและหลากหลาย โดยเฉพาะผ้าไหม ผ้าฝ้ายทอมือ ผ้าย้อมคราม และอาหารท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาต่อยอดให้สามารถเข้าสู่ตลาดในประเทศและตลาดต่างประเทศ

๔) สถาบันวิจัยตั้งอยู่ในพื้นที่ ๑๒ แห่ง ซึ่งมีความสามารถเฉพาะทางที่โดดเด่น อาทิ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ด้านสาธารณสุขและเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ด้านวิศวกรรมศาสตร์ และแปรรูปอาหาร และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตสกลนคร ด้านเกษตรและประมง

๕) การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศสู่ภาค อาทิ โครงข่ายรถไฟทางคู่ รถไฟความเร็วสูง ทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง และสนามบิน รวมทั้งการพัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน และพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะทำให้เกิดโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ในภาค

๖) กระแสของสังคมโลกให้ความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพ ประกอบกับโครงสร้างประชากรสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ทำให้มีความต้องการสินค้าและบริการด้านสุขภาพสูงขึ้น เช่น อาหารมาตรฐานอินทรีย์ และพืชสมุนไพร ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความพร้อมในด้านการผลิต

๓.๒.๒ ข้อจำกัดและประเด็นท้าทาย

๑) พื้นที่ภาคประสบปัญหาความแห้งแล้งและมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากพื้นที่ป่าไม้ลดลงและเสื่อมโทรมจากการบุกรุกทำการเกษตรและการทำธุรกิจอย่างต่อเนื่อง ระบบชลประทานยังไม่สามารถครอบคลุมพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง มีเพียงร้อยละ ๑๒.๘ ของพื้นที่เกษตรเท่านั้น เกษตรกรส่วนใหญ่ยังทำการผลิตที่พึ่งพาน้ำฝน และทำนาปรังได้เพียงส่วนน้อย คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติได้รับผลกระทบจากการเติบโตของเมืองและการผลิตทางการเกษตร นอกจากนี้พื้นดินยังขาดความอุดมสมบูรณ์ สภาพพื้นดินเป็นดินร่วนปนทรายที่ไม่อุ้มน้ำ บางพื้นที่มีปัญหาดินเค็มทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างเต็มที่

๒) จำนวนคนจนมากที่สุดของประเทศ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๕ ของประชากรภาค มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ไม่สามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐ ขาดโอกาสทางการศึกษาและการประกอบอาชีพ ส่งผลต่อคุณภาพแรงงานอยู่ในระดับต่ำส่วนใหญ่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ และจำเป็นต้องเคลื่อนย้ายแรงงานไปยังท้องถิ่นอื่น หรือต่างประเทศ เพื่อหางานทำ ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา

๓) คนมีพฤติกรรมบริโภคอาหารดิบ มีปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดี มากที่สุดในประเทศ โดยเฉพาะจังหวัดร้อยเอ็ด เพราะแหล่งน้ำธรรมชาติจำนวนมาก จึงทำให้พยาธิดังกล่าวกระจายอยู่ตามแหล่งน้ำต่าง ๆ ประชากรจึงมีโอกาสป่วยเป็นโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีสูง

๔) แม่และเด็กมีปัญหาโภชนาการ เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักต่ำกว่า ๒,๕๐๐ กรัม สูงที่สุดในประเทศ ซึ่งส่งผลเสียต่อสุขภาพและพัฒนาการของเด็ก ส่งผลให้เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ มีความสามารถทางเชาว์ปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ต่ำสุดของประเทศ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ ๙๔.๗๙ คะแนน กระทั่งต่อการพัฒนาประเทศในภาพรวม เนื่องจากจำนวนประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีมากที่สุดของประเทศ

๕) แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม สิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่เพียงพอและไม่ได้มาตรฐาน บางแห่งตั้งอยู่ห่างไกลเข้าถึงได้ยาก กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวมีน้อย

๖) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะอุทกภัยและภัยแล้ง ส่งผลต่อความมั่นคงด้านอาหารและรายได้ของเกษตรกร

๗) อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรขั้นต้น มูลค่าเพิ่มต่ำ ประกอบกับการลงทุนใหม่มีน้อย จึงมีแหล่งงานน้อย

๘) การค้าชายแดน สินค้าส่งออกส่วนใหญ่ผลิตจากนอกภาค ไม่สร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ให้กับภาค

๔. เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาค

๔.๑ บทบาทของภาค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นฐานการผลิตการเกษตรทั้งข้าว อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และเป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิที่ดีที่สุดของประเทศ รวมทั้งมีทำเลที่ตั้งที่มีศักยภาพเหมาะสมกับการเชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจหลักทั้งในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่หลากหลาย และมีสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยที่มีความสามารถเฉพาะทางที่โดดเด่น แต่มีปัญหาพื้นฐานคือ คนมีปัญหาทั้งในด้านความยากจนและคุณภาพชีวิต ประสบอุทกภัยและภัยแล้งซ้ำซาก และดินคุณภาพต่ำ ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำเป็นต้องแก้ไขปัญหาลักษณะพื้นฐานโดยใช้ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจภายในภาคให้มีการเจริญเติบโตได้อย่างเต็มศักยภาพ

๔.๒ ทิศทางการพัฒนาภาค การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือกำหนดทิศทางการพัฒนาตามแนวคิดการเป็นฐานการผลิตของประเทศที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นประตูเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้านเพื่อสร้างโอกาสในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน โดยกำหนดทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeast Direction) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนา 3G ได้แก่ (๑) การเป็นฐานการผลิตของประเทศที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green) เน้นส่งเสริมเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ ขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG (เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว หรือ Bio Circular Green Economy) และการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน (๒) การเป็นประตูเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน (Gate) ใช้โอกาสจากการเชื่อมโยงเศรษฐกิจชายแดน ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ พัฒนาการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และโลจิสติกส์ และ (๓) การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน (Growth) ใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก สนับสนุนการพัฒนาศูนย์กลางบริการทางการแพทย์ พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ท่องเที่ยวชุมชน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนทุกช่วงวัย

ทิศทางกรพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2566-2570

เป็น “ศูนย์กลางเศรษฐกิจของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง”
ตามแนวคิด การเป็นฐานการผลิตของประเทศที่เป็นมิตร
กับสิ่งแวดล้อม เป็นประตูเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน
เพื่อสร้างโอกาสในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน
และยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน
3G : Green-Gate-Growth

- ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์/เกษตรปลอดภัย
- ขับเคลื่อนด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG (Bio Circular Green Economy)
- บริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน

๔.๓ เป้าหมายการพัฒนาภาค พัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เป็น “ศูนย์กลางเศรษฐกิจของอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง”

๔.๔ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐
๑. อัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ)	มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค แบบปริมาณลูกโซ่ เฉลี่ยปี ๒๕๖๐-๒๕๖๓ ๙๕๘,๔๙๒.๘๐ ล้านบาท อัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์ภาค เฉลี่ยปี ๒๕๖๐-๒๕๖๓ ร้อยละ ๑.๕ ต่อปี	อัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์ภาคเฉลี่ย ร้อยละ ๕.๐ ต่อปี
๒. สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ปี ๒๕๖๒ เท่ากับ ๐.๔๓๖	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๓๖

๔.๕ แนวทางการพัฒนา

การกำหนดแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้พิจารณาถึงความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐) พร้อมทั้งพิจารณา โอกาส ศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของภาค เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็น “ศูนย์กลางเศรษฐกิจของอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง” โดยใช้ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในภาคให้มีการเจริญเติบโตได้อย่างเต็มศักยภาพ และการแสวงหาโอกาสการนำความรู้ ทักษะ เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาช่วยขับเคลื่อนการพัฒนา โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

๔.๕.๑ พัฒนาภาคเกษตรด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่มุ่งสู่ฐานเศรษฐกิจชีวภาพที่มีมูลค่าสูง

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐
อัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ)	มูลค่าเฉลี่ยผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร แบบปริมาณลูกโซ่ เฉลี่ย ปี ๒๕๖๐-๒๕๖๓ ๑๕๙,๖๐๓.๑๘ ล้านบาท อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์ ภาคเกษตร เฉลี่ย ปี ๒๕๖๐-๒๕๖๓ ร้อยละ ๐.๙ ต่อปี	อัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรเฉลี่ยร้อยละ ๕.๕ ต่อปี

๑) พัฒนาข้าวหอมมะลิ ทุ่งกุลาร้องไห้ ทุ่งสัมฤทธิ์ รวมทั้งพื้นที่ที่มีศักยภาพอื่นๆ ให้ได้มาตรฐานเกษตรปลอดภัยและอินทรีย์ โดยพัฒนากระบวนการผลิต แปรรูป และจำหน่ายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ทั้งระบบ ให้มีความสำคัญกับการส่งเสริมการผลิตและแปรรูปโดยใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมชีวภาพ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร

๒) ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนสู่การปลูกพืชที่มีมูลค่าสูงในพื้นที่ที่มีศักยภาพ อาทิ พืชผักไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาวในพื้นที่จังหวัดเลย และสมุนไพร ในพื้นที่เมืองสมุนไพร ได้แก่ จังหวัดสกลนคร สุรินทร์ มหาสารคาม อ่างางเจริญ และอุดรธานี โดยจัดทำระบบข้อมูล และส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาการแปรรูปให้มีปริมาณมากพอและมีคุณภาพตามระบบมาตรฐานการเกษตรและตามความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ

๓) ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อคุณภาพสูงให้ได้มาตรฐานเพื่อการส่งออก ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร มุกดาหาร นครพนม นครราชสีมา และจังหวัดที่มีศักยภาพ โดยสนับสนุนการปรับปรุงพันธุ์ ส่งเสริมการปลูกแปลงหญ้าและปรับปรุงคุณภาพอาหารสัตว์ พัฒนาเทคโนโลยีการเลี้ยงและทักษะเกษตรกร รวมทั้งการจัดระบบมาตรฐานโรงฆ่าสัตว์ให้ได้มาตรฐานเพื่อการส่งออก และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายและขยายตลาดไปสู่อาเซียน

๔) พัฒนาสินค้าเกษตรโดยยึดหลักการขับเคลื่อนโมเดลเศรษฐกิจ BCG (เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว หรือ Bio Circular Green Economy) รวมถึงส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงและถ่ายทอดเทคโนโลยี และนวัตกรรมสมัยใหม่จากภาควิชาการในการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรต่อยอดไปสู่อุตสาหกรรมชีวภาพ โดยให้สถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยในภาคมีบทบาทเป็นฐานทางวิชาการสนับสนุนการพัฒนาเชิงพื้นที่ ใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่กระจายอยู่ทุกพื้นที่ถ่ายทอดความรู้ และนำการวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

๕) พัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะในยุคดิจิทัลเพื่อปรับเปลี่ยนสู่การผลิตเกษตรสมัยใหม่ โดยการถ่ายทอดและสนับสนุนเทคโนโลยีทางการเกษตรให้แก่เกษตรกร ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลในการวางแผนการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตสินค้าที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

๔.๕.๒ บริหารจัดการน้ำให้เพียงพอเพื่อรองรับการพัฒนาเมืองและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐
ประชากรที่ประสบภัยพิบัติภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ)	ประชากรที่ประสบภัยพิบัติเฉลี่ยปี ๒๕๖๐-๒๕๖๒ ร้อยละ ๒.๘ ต่อปี (รายงาน HAI)	ประชากรที่ประสบภัยพิบัติไม่เกินร้อยละ ๒.๘ ต่อปี

๑) จัดหาแหล่งน้ำและขยายพื้นที่ชลประทานในพื้นที่ที่มีศักยภาพอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับการเติบโตของเมืองและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ พร้อมกับนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพ และพัฒนาระบบส่งและกระจายน้ำ ให้มีประสิทธิภาพและทั่วถึง ขยายผลโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ และโคกหนองนา โมเดล เพื่อให้เกษตรกรรายย่อยสามารถทำการเกษตรได้ตลอดปี

๒) บริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการเชิงลุ่มน้ำทั้งระบบเพื่อแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง โดยดำเนินการในระดับลุ่มน้ำให้มีความสมดุลระหว่างการใช้้ำทุกกิจกรรมกับปริมาณน้ำต้นทุนรวมทั้งพัฒนาแหล่งน้ำเดิมและแหล่งน้ำธรรมชาติที่เสื่อมโทรมหรือตื้นเขิน เพื่อเพิ่มปริมาณการเก็บกักน้ำ บูรณาการการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ และให้ประชาชนมีส่วนร่วมที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ เพื่อให้การใช้น้ำมีประสิทธิภาพ และมีการจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำทั้งในระยะเร่งด่วนและระยะยาวเพื่อป้องกันความเสียหายจากอุทกภัยและภัยแล้ง

๓) การจัดการคุณภาพน้ำในลำน้ำสาธารณะให้สามารถใช้ประโยชน์ในการผลิตและการพัฒนาเมือง โดยส่งเสริมให้มีระบบบำบัดน้ำเสียรวมชุมชนในพื้นที่เมืองตามแนวลำน้ำสาธารณะ อาทิ ลำตะคองตอนล่าง ส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมและประชาชนมีบทบาทและส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและรักษาคุณภาพน้ำ

๔.๕.๓ พัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นไปสู่มาตรฐานสากลเพื่อสร้างเศรษฐกิจในชุมชน

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐
อัตราการขยายตัวรายได้จากการจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ)	รายได้จากการจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เฉลี่ยปี ๒๕๖๐-๒๕๖๔ ๗๑,๔๘๙.๘๓ ล้านบาท	อัตราการขยายตัวรายได้จากการจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เฉลี่ยร้อยละ ๑๐.๐ ต่อปี
	อัตราการขยายตัวรายได้จากการจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เฉลี่ยปี ๒๕๖๒-๒๕๖๔ ร้อยละ ๖.๗ ต่อปี	

๑) ยกกระดับมาตรฐานสินค้ากลุ่มอาหารท้องถิ่นให้ได้มาตรฐาน เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนในพื้นที่ที่มีศักยภาพ อาทิ นครราชสีมา อุบลราชธานี อุตรดิตถ์ และขอนแก่น โดยส่งเสริมการผลิตวัตถุดิบท้องถิ่นให้ได้มาตรฐาน ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์และวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชุมชน สร้างความร่วมมือให้แก่ผู้ประกอบการและร้านอาหาร พัฒนาบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลส่งเสริมการขาย

๒) ยกกระดับมาตรฐานสินค้ากลุ่มผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าย้อมครามไปสู่การเป็นศูนย์กลางแฟชั่นในระดับภูมิภาค โดยพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ตลอดห่วงโซ่การผลิต สร้างคุณค่าของผ้าทออีสานด้วยเรื่องราวที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมการดำรงชีวิตแบบพื้นถิ่น สนับสนุนการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีสะอาดและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า ออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายครอบคลุมทุกกลุ่มลูกค้าและทุกวัย ตลอดจนให้ความสำคัญด้านทรัพย์สินทางปัญญา

๔.๕.๔ พัฒนาเมือง เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและเมืองชายแดน รวมทั้งพื้นที่
ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (NeEC-Bioeconomy) ให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจหลักของภาค

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐
๑. มูลค่าการลงทุนรวมในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ล้านบาท)	มูลค่าการลงทุน ๖ จังหวัด (หนองคาย นครพนม มุกดาหาร ขอนแก่น นครราชสีมา อุดรธานี) เฉลี่ยปี ๒๕๖๓-๒๕๖๔ ๕,๒๐๙.๑๐ ล้านบาท	มูลค่าการลงทุนรวมในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีละ ๖,๐๐๐ ล้านบาท
๒. อัตราการขยายตัวมูลค่าการค้าชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ)	มูลค่าการค้าชายแดน เฉลี่ยปี ๒๕๖๐-๒๕๖๔ ๑๗๖,๐๔๐.๓๗ ล้านบาท อัตราการขยายตัวมูลค่าการค้าชายแดน เฉลี่ยปี ๒๕๖๐-๒๕๖๔ ร้อยละ ๒.๙ ต่อปี	อัตราการขยายตัวมูลค่าการค้าชายแดน เฉลี่ยร้อยละ ๕.๐ ต่อปี

๑) พัฒนาเมืองขอนแก่นและเมืองนครราชสีมาให้เป็นเมืองอัจฉริยะที่มีความน่าอยู่ โดยพัฒนาให้เป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและศูนย์กลางบริการทางการแพทย์และสุขภาพ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคดิจิทัลให้มีความสามารถในการแข่งขันในระดับนานาชาติ พัฒนาเมืองในจังหวัด มุกดาหาร หนองคาย อุดรธานี อุบลราชธานี บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด สกลนคร และนครพนม ให้เป็นเมืองน่าอยู่ที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคมและการบริการให้กับพื้นที่โดยรอบ โดยเน้นการพัฒนาการค้าและกิจกรรมทางเศรษฐกิจใหม่ การเกษตรมูลค่าสูง ต่อยอดจากฐานเศรษฐกิจและศิลปวัฒนธรรมที่มีในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการกระจายความเจริญไปสู่พื้นที่โดยรอบ พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานในเมืองให้ครอบคลุมและได้มาตรฐาน เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของคนทุกกลุ่ม ยกยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและแก้ไขปัญหาของกลุ่มเปราะบางในเมือง รวมทั้งวางแผนเพื่อสงวนและรักษาพื้นที่สีเขียวอย่างเป็นระบบเพื่อป้องกันการรุกรานพื้นที่สีเขียวจากการขยายตัวของเมืองในอนาคต และส่งเสริมการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๒) ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและผลักดันการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมเพื่อเชื่อมโยงชายแดน โดยเร่งก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๕ (บึงกาฬ-บอลิคำไซ) และแห่งที่ ๖ (อุบลราชธานี-สาละวัน) พัฒนาเส้นทางใหม่เชื่อมโยงบึงกาฬ-อุดรธานี ทางหลวงหมายเลข ๒๑๒ หนองคาย-อุบลราชธานี ทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองและระบบราง ตาก-นครพนม กาญจนบุรี-อุบลราชธานี หนองคาย-แหลมฉบัง บึงกาฬ-สุรินทร์ รถไฟทางคู่ ช่วงขอนแก่น-หนองคาย ช่วงชุมทางถนนจิระ-อุบลราชธานี ทางรถไฟสายใหม่ ช่วงบ้านไผ่-มุกดาหาร-นครพนม ช่วงนครสวรรค์-บ้านไผ่ ช่วงศรีสะเกษ-ยโสธร-ร้อยเอ็ด ช่วงอุบลราชธานี-ช่องเม็ก รถไฟความเร็วสูง และระบบขนส่งรางเบาเมืองขอนแก่นและเมืองนครราชสีมา รวมทั้งพัฒนาพื้นที่รอบสถานีขนส่งขนาดใหญ่ เพื่อเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมระหว่างไทย สปป.ลาว เวียดนาม กัมพูชา เมียนมา และจีน ให้มีความสะดวก ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

๓) ส่งเสริมพัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนมุกดาหาร นครพนม และหนองคาย รวมทั้งเมืองชายแดนให้มีความพร้อมสำหรับรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการลงทุนในอุตสาหกรรมและบริการเป้าหมาย พัฒนาด่านและบริการ CIQ ที่ได้มาตรฐานสากล พัฒนาเมืองในพื้นที่ให้เป็นเมืองน่าอยู่ที่มีการรักษาสิ่งแวดล้อม และพื้นที่สีเขียวในเมือง สร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงในพื้นที่ชายแดน พัฒนาระบบบริหารจัดการแรงงานที่มีประสิทธิภาพที่เชื่อมโยงกับระบบการจ้างงานแรงงานต่างด้าว พร้อมทั้งเร่งรัดการดำเนินงานโครงการและมาตรการสำคัญในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน เพื่อเสริมสร้างความสามารถของวิสาหกิจชุมชนและภาคเอกชนในพื้นที่ผลักดันให้เกิดการเพิ่มขึ้นของขีดความสามารถในการผลิต และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่

๔) ส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (NeEC-Bioeconomy) ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย ให้เกิดความเชื่อมโยงไปยังพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ อาทิ พื้นที่ภาคเหนือตอนล่างและภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และเชื่อมโยงกับอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง โดยพัฒนาการเกษตรและการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าสูง พัฒนาผลิตภัณฑ์ชีวภาพ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการพัฒนาการเกษตรและการผลิตผลิตภัณฑ์ชีวภาพ พัฒนาการตลาด การท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์ และส่งเสริมความร่วมมือของทั้ง ๔ จังหวัด รวมถึงความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา เพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ รวมทั้งพัฒนาพื้นที่ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) ที่พาดผ่านจุดตัดกับแนวระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (NeEC-Bioeconomy) ซึ่งเป็นผลดีในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมร่วมกันในทั้งสองแนวพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมภาคเอกชน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และวิสาหกิจชุมชนเข้ากับห่วงโซ่คุณค่าและห่วงโซ่อุปทานในอุตสาหกรรมเป้าหมายที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง พัฒนาผู้ประกอบการให้เป็นผู้ประกอบการในยุคดิจิทัล เสริมสร้างความรู้ด้านดิจิทัล การเงิน การตลาดยุคใหม่ การเข้าถึงตลาดส่งออก แนวคิดโมเดลเศรษฐกิจ BCG และการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและทุนทางวัฒนธรรม รวมถึงการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาล เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล

๕) เร่งรัดพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ พร้อมทั้งสนับสนุนการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีดิจิทัลในการผลิตและการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม ภาคบริการ และการบริการสาธารณะด้านสังคม เช่น การศึกษา และการสาธารณสุข

๔.๕.๕ พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้ได้มาตรฐาน เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐
อัตราการขยายตัวรายได้จากการท่องเที่ยว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ)	รายได้จากการท่องเที่ยวเฉลี่ยปี ๒๕๖๐-๒๕๖๔ ๗๐,๕๔๑.๖๒ ล้านบาท อัตราการขยายตัวรายได้จากการท่องเที่ยวเฉลี่ยปี ๒๕๖๐-๒๕๖๔ หดตัวร้อยละ ๑๕.๒ ต่อปี	อัตราการขยายตัวรายได้จากการท่องเที่ยวเฉลี่ยร้อยละ ๕.๐ ต่อปี

๑) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ธรรมชาติและศรัทธาความเชื่อ การท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomy Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) โดยใช้จุดเด่นหรืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นจุดขาย และส่งเสริมชุมชนในการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่มีความหลากหลาย อาทิ ประเพณีท้องถิ่น อาหารท้องถิ่น โฆษณาประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เพื่อสร้างการรับรู้สินค้า บริการ แหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน และเมืองเก่า ได้แก่ เมืองเก่าบุรีรัมย์ เมืองเก่าพิมาย เมืองเก่าสุรินทร์ เมืองเก่านครราชสีมา เมืองเก่าสกลนคร และแหล่งท่องเที่ยวชุมชนต่าง ๆ พัฒนาแบรนด์และสื่อสารความโดดเด่นของชุมชนในรูปแบบการเล่าเรื่อง (Storytelling)

๒) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี โดยบูรณาการกิจกรรมแผนท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดให้เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในเขตอารยธรรมอีสานใต้ และเชื่อมโยงสู่สปป.ลาว กัมพูชา และเวียดนาม เพื่อเพิ่มระยะเวลาพำนักและค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัวของกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ พัฒนาสินค้าและบริการที่มีจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ที่สร้างจากทุนทางวัฒนธรรม พัฒนาบุคลากรและผู้ประกอบการการท่องเที่ยววิถีใหม่ รักษามาตรฐานการให้บริการ จัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี พัฒนาระบบโลจิสติกส์สนับสนุนนักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบไปสู่แหล่งท่องเที่ยว ดูแลความปลอดภัยและสุขลักษณะให้นักท่องเที่ยว

๓) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวริมแม่น้ำโขงเชื่อมโยงกับอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง ในพื้นที่จังหวัดเลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ อุบลราชธานี และสกลนคร และพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ สี่เหลี่ยมวัฒนธรรมล้านช้าง เลย-อุดรธานี-หนองบัวลำภู-หนองคาย-สปป.ลาว โดยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการให้สอดคล้องกับกระแสความนิยมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของสองฝั่งโขง พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย อาทิ การท่องเที่ยวพักผ่อน ชมทัศนียภาพและวิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง (Leisure / Lifestyle) การท่องเที่ยวด้วยจักรยาน และการเดินทางแบบคาราวาน (Cycling / Caravan Tours) การท่องเที่ยวเชิงมหกรรม (Festival / Events) พัฒนาถนนเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาท่าเรือและการท่องเที่ยวทางน้ำให้ได้มาตรฐานความปลอดภัย ส่งเสริมการบริหารจัดการที่เกิดจากชุมชนเพื่อสร้างงานและสร้างรายได้

๔) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยาวยุคก่อนประวัติศาสตร์และอุทยานธรณี (Geopark) ในจังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ อุดรธานี หนองบัวลำภู ชัยภูมิ และนครราชสีมา โดยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว พิพิธภัณฑสถาน และอุทยานธรณี (Geopark) ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต ออกแบบการจัดแสดง จัดนิทรรศการ มัลติมีเดีย หรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้ชมมีส่วนร่วม มีความสนุกสนานรื่นรมย์เสมอ (Play and Learn) ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศเพื่อขยายฐานนักท่องเที่ยวที่สนใจ รวมทั้งเน้นการสร้างคุณค่าของการท่องเที่ยวผ่านความหมายจากเรื่องราวความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมพื้นบ้านของท้องถิ่น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน โฆษณาประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง พัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เข้าถึงได้ง่ายและกลับมาได้บ่อยครั้ง

๕) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ศรีสะเกษ และนครราชสีมา โดยส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมกีฬาให้ครอบคลุมทุกมิติ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งจากการกีฬาและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง อาทิ ธุรกิจการแข่งขันต่าง ๆ การผลิตอุปกรณ์ ชุดกีฬา ของที่ระลึก สนามแข่งขัน อาหารเสริมและเครื่องดื่ม โรงแรม ร้านอาหาร การเดินทางและขนส่ง ประกันภัย สถาบันพัฒนากีฬาอาชีพทุกระดับ ส่งเสริมการศึกษาในด้านเวชศาสตร์การกีฬา วิทยาศาสตร์การกีฬา และการบริหารจัดการธุรกิจกีฬา เพื่อผลิตบุคลากรรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมกีฬา สนับสนุนการจัดมหกรรมกีฬานานาชาติ รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยว

๖) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) ของชุมชนท้องถิ่น ในพื้นที่ที่มีศักยภาพทางด้านสาธารณสุขและบริการสุขภาพ ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม นครราชสีมา อุดรธานี นครพนม มุกดาหาร และหนองคาย โดยใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ ต่อยอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รวมทั้งประชาสัมพันธ์ การตลาด และส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านสื่อออนไลน์อย่างต่อเนื่องเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้น อาทิ แพทย์แผนไทยครบวงจร และการดูแลสุขภาพ

๗) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐาน ดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว รวมทั้งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ให้เป็นลักษณะเส้นทางท่องเที่ยว (Tourism Routes) ที่สำคัญของพื้นที่และกระจายเส้นทางท่องเที่ยวให้หลากหลายโดยให้มีการเชื่อมโยงในลักษณะเครือข่ายเพื่อกระจายนักท่องเที่ยวจากเมืองหลักไปสู่เมืองรอง ชุมชนและท้องถิ่น โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวระหว่างภาคเอกชนกับชุมชนและท้องถิ่น และเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาทักษะฝีมือบุคลากรในภาคบริการและการท่องเที่ยว จัดฝึกอบรมมัคคุเทศก์ด้านภาษาต่างประเทศ นอกจากนั้นพัฒนาสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) สินค้าวิสาหกิจชุมชน ของที่ระลึก ร้านอาหาร ที่พักให้มีคุณภาพดี โดยออกแบบตามแนวคิด อารยสถาปัตย์ (Universal Design) และเน้นการให้บริการด้านอาหารท้องถิ่นที่สะอาดปลอดภัย รวมถึงระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

๔.๕.๖ ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนทุกช่วงวัยให้ได้มาตรฐานและแก้ปัญหาความยากจนให้กับผู้มีรายได้น้อยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐
๑. สัดส่วนคนจนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ)	สัดส่วนคนจน ปี ๒๕๖๓ ร้อยละ ๑๑.๕	สัดส่วนคนจนลดลงเหลือ ร้อยละ ๑๐.๐
๒. อัตราของผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งท่อน้ำดีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ต่อประชากรแสนคน)	อัตราของผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งท่อน้ำดีเฉลี่ยปี ๒๕๖๐-๒๕๖๔ ๙๙ ต่อประชากรแสนคน	อัตราของผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งท่อน้ำดีลดลงเหลือ ๘๕ ต่อประชากรแสนคน

๑) พัฒนาอาชีพและรายได้ของผู้มีรายได้น้อยในพื้นที่ที่มีสัดส่วนคนจนสูง เมื่อวัดด้านรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค อาทิ กาฬสินธุ์ นครราชสีมา นครพนม และศรีสะเกษ (ข้อมูลสัดส่วนคนจน ปี ๒๕๖๓) โดยสร้างโอกาสให้กลุ่มผู้มีรายได้น้อย มีที่ดินทำกินของตนเอง ส่งเสริมการมีอาชีพ สนับสนุนปัจจัยการผลิตและแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพ ยกระดับฝีมือและอบรมให้ความรู้ เพื่อให้มีรายได้เสริมและเกิดความมั่นคงทางรายได้

๒) พัฒนาระบบการป้องกันและควบคุมโรคเฉพาะถิ่น แก้ปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับในพื้นที่เสี่ยง อาทิ จังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น อุบลราชธานี และอุดรธานี (ข้อมูลอัตราของผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งท่อน้ำดี ณ ปี ๒๕๖๓) โดยส่งเสริมการเรียนรู้ในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับให้แก่ประชาชนทั้งในชุมชนและเยาวชนในสถานศึกษา ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและค่านิยมในการบริโภคอาหารปรุงสุกจากปลาน้ำจืดมีเกล็ด กำจัดสิ่งปฏิกูลจากชุมชนบริเวณรอบแหล่งน้ำอย่างถูกหลักสุขาภิบาล สร้างเครือข่ายโรงพยาบาลในการคัดกรอง เฝ้าระวัง วินิจฉัยและรักษาโรคพยาธิใบไม้ตับและผู้ป่วยมะเร็งท่อน้ำดี พร้อมทั้งพัฒนาระบบคัดกรองกลุ่มเสี่ยงและระบบฐานข้อมูลเพื่อติดตามการทำงาน

๓) พัฒนาคุณภาพชีวิตคนทุกช่วงวัย ได้แก่ **เด็กในครรภ์ถึงปฐมวัย** โดยพัฒนาโภชนาการแม่และเด็ก ส่งเสริมการบริโภคไอโอดีนและให้ความรู้แก่พ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็กในด้านโภชนาการที่เหมาะสมตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ และวิธีการเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสมเพื่อกระตุ้นการพัฒนาเด็กในช่วง ๐-๖ ปีแรก และยกระดับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชนและพื้นที่ห่างไกลให้ได้มาตรฐาน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กก่อนวัยเรียน ให้มีพัฒนาการความพร้อมทั้งทักษะสมอง ร่างกาย และสังคม **พัฒนาผู้อยู่ในช่วงวัยศึกษา** โดยพัฒนาหลักสูตร ครูผู้สอน และการจัดการเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มอาชีพ ผู้ประกอบการ และสถาบันอุดมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะตามความต้องการของตลาดรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ สร้างโอกาสที่เสมอภาคแก่เด็กจากครัวเรือนยากจนให้มีโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดที่มีปัญหาความยากจนในมิติการศึกษาสูงสุด ตามข้อมูลจากระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า (Thai People Map and Analytics Platform: TPMAP) อาทิ จังหวัดบึงกาฬ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ หนองบัวลำภู อุดรธานี และกาฬสินธุ์ (ข้อมูล TPMAP ณ ปี ๒๕๖๕) **พัฒนาวัยแรงงาน** โดยส่งเสริมการพัฒนาทักษะความรู้ใหม่เพื่อให้ตรงกับงานและอาชีพที่เปลี่ยนแปลงไปรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ และการพัฒนาทักษะเดิมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการทำงาน พัฒนาระบบสวัสดิการและความคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมแรงงานทั้งในระบบและนอกระบบ เสริมสร้างความรู้และทักษะทางการเงินเพื่อให้แรงงานมีความมั่นคงด้านรายได้และมีเงินออมเพียงพอสำหรับดำรงชีพตลอดชีวิต พร้อมทั้งพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นพลังของสังคม โดยพัฒนาให้ผู้สูงอายุเป็น

ผู้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ภูมิปัญญาที่สั่งสมมาสู่คนรุ่นหลัง ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำงานตาม ศักยภาพ ส่งเสริมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ และพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตของ ผู้สูงอายุ รวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนทุกช่วงวัยและพัฒนาทางเลือกในการเข้าถึงการเรียนรู้ สำหรับผู้ที่ไม่สามารถเรียนในระบบการศึกษาปกติ

๔.๖ ตัวอย่างแผนงานสำคัญ

๔.๖.๑ แผนงานเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้และทุ่งสัมฤทธิ์ให้ได้ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์

๑) **สาระสำคัญ** ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเกษตร ตลอดจน ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่นำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพและพัฒนากระบวนการผลิตและการแปรรูปข้าวหอมมะลิ คุณภาพสูงที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในเชิงพาณิชย์ รวมทั้งยกระดับคุณภาพมาตรฐานและการยอมรับ ของผู้บริโภค ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งต้องมีการพัฒนาทั้งมาตรฐานข้าวหอมมะลิและผลิตภัณฑ์ กระบวนการตรวจรับรองที่มีความรวดเร็ว และการตรวจสอบย้อนกลับที่เกษตรกรรายย่อยสามารถเข้าถึงได้ อย่างกว้างขวางและไม่เป็นภาระต้นทุนการผลิต

๒) ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ของแผนงาน

ต้นทาง	กลางทาง	ปลายทาง
<ul style="list-style-type: none"> • การจัดทำฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์ • วิจัยและพัฒนา • การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ • ตรวจรับรองมาตรฐาน • การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร • พัฒนาคุณภาพดิน 	<ul style="list-style-type: none"> • ส่งเสริมการแปรรูปโดยใช้ นวัตกรรมพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายและได้มาตรฐาน ทั้งในและต่างประเทศ • ระบบตรวจสอบย้อนกลับสินค้า เกษตรที่ได้มาตรฐาน 	<ul style="list-style-type: none"> • ประชาสัมพันธ์ ส่งเสริม การบริโภค • เพิ่มช่องทางการตลาดออนไลน์ และออฟไลน์ • การสำรวจความต้องการสินค้า เกษตรอินทรีย์ (ตลาดเฉพาะ) • การสร้างตราสินค้า

๔.๖.๒ แผนงานพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ฐานเศรษฐกิจ ชีวภาพ (NeEC-Bioeconomy)

๑) **สาระสำคัญ** เพื่อพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกให้เป็นฐานอุตสาหกรรมชีวภาพแห่งใหม่ของประเทศ เชื่อมโยงการเกษตรและอุตสาหกรรมชีวภาพด้วยเทคโนโลยี สมัยใหม่ตลอดห่วงโซ่การผลิต เน้นพัฒนาการเกษตรและการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าสูง พัฒนาผลิตภัณฑ์ ชีวภาพ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการพัฒนาการเกษตรและการผลิตผลิตภัณฑ์ชีวภาพ พัฒนา การตลาด การท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์

๒) ห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ของแผนงาน

ต้นทาง	กลางทาง	ปลายทาง
<ul style="list-style-type: none"> ● การส่งเสริมการทำเกษตรสมัยใหม่ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มผลิตภาพและผลผลิตทางการเกษตร ● การส่งเสริมการลงทุนเพื่อสนับสนุนและผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ ● พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการพัฒนาการเกษตรและการผลิตผลิตภัณฑ์ชีวภาพ อาทิ การจัดตั้งศูนย์ทดสอบห้องปฏิบัติการ หรือเครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัยและได้มาตรฐานสากล 	<ul style="list-style-type: none"> ● พัฒนาผลิตภัณฑ์ชีวภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> ● การเพิ่มช่องทางการตลาดออนไลน์และออฟไลน์ ● การสร้างความตระหนักของผู้บริโภคถึงความสำคัญของการบริโภคผลิตภัณฑ์ชีวภาพ ● ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ

